

חדש קטלף
KISLEV
TEVET
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

CHANUKA 5772 SAMEACH

ŘÁD TGM DAGMAR LIEBLOVÉ

Dne 28. října propůjčil prezident V. Klaus Řád T. G. Masaryka „za vynikající zásluhy o rozvoj demokracie, humanity a lidská práva“ PhDr. Dagmar Lieblové.

Paní Dagmar Lieblová, roz. Fantlová (*1929), se narodila v Kutné Hoře v rodině praktického lékaře. V roce 1942 byla s rodiči, sestrou a babičkou transportována do terezínského ghetta. Poté prošla koncentračními tábory Osvětim-Březinka, Hamburk a Bergen-Belsen. Přežila jako jediná ze celé rodiny Po válce se vrátila do rodného města a po absolvování gymnázia vystudovala český a německý jazyk na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Poté přednášela na katedře překladatelství a tlumočnictví v Praze, doprovázela manžela na jeho zahraničních pracovních pobytech a také pracovala jako lektorka češtiny na Univerzitě v Uppsale.

Dagmar Lieblová je jednou ze zakladatelek a dlouholetou předsedkyní Mezinárodního sdružení Terezínská iniciativa, jehož posláním je všestranná péče o bývalé vězně koncentračních táborů a osoby pronásledované nacismem. Svou mimořádnou veřejnou aktivitou a přednáškovou činností se angažuje pro to, aby motto holokaustu nikdy nevyzimelo z naší paměti. *red*

GRANTOVÉ ŘÍZENÍ NADACE ŽOP

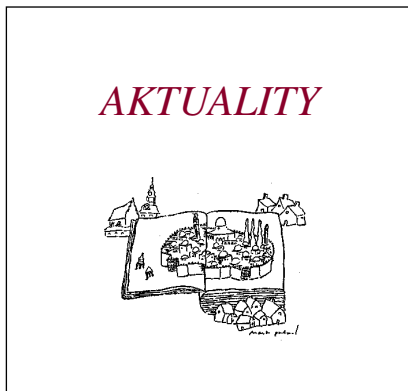
Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhláší výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2012.

Témata: obnova a ochrana židovských movitých i nemovitých památek; podpora činností židovských organizací a spolků; rozvoj židovských tradic; vzájemné poznávání židovských komunit a okolního světa a odstraňování předsudků.

Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formuláři Nadace Židovské obce v Praze. Termíny uzávěrek jsou stanoveny na **28. 2. 2012** a **30. 6. 2012**. Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadacezovp@volny.cz nebo každé úterý u Jany Kosákové, telefon: 222 311 570.

SYNAGOGA TURNOV

Synagoga Turnov vás zve na svůj web www.synagoga-turnov.cz, kde si lze v sekci Nabídka pro školy zdarma stáhnout (ve formátu PDF) publikaci Terezie Dubinové, PhD. *Jak učít o holokaustu*. Tato publikace byla realizována s podporou projektu EU „Kulturní dědictví česko-polského příhraničí“. Materiál se skládá ze čtyř tematických částí: *Před válkou, Válka a holokaust, Po válce a Léčení*. V centru pozornosti textu jsou lidé a lidský příběh, válečné a poválečné souvislosti a dodnes přetrvávající

vající dědictví a paměť holokaustu. Materiál k dokreslení hlavních témat používá pasáže z literatury, zprávy z tisku, odkazy na zajímavé weby, tipy na literaturu, filmy, výstavy, projekty či besedy. Materiál lze použít jako čítanku či podklad pro samostatnou práci studentů. Těšíme se na vaše ohlasy! *td*

GESHER/MOST

Program mezinárodní spolupráce mezi Českou republikou a Státem Izrael v aplikovaném výzkumu a experimentálním vývoji GESHER/MOST je určen na podporu účasti českých podniků všech velikostí ve spolupráci s izraelským partnerem v projektech aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje. Účast veřejné výzkumné instituce je možná pouze ve spolupráci se soukromou firmou.

Dne 16. listopadu 2011 byla vyhlášena III. výzva programu Gesher/Most. Příjem žádostí bude probíhat prostřednictvím aplikace eProjekt a dle podmínek uvedených v textu výzvy do **20. ledna 2012**. Výsledky výzvy budou zveřejněny dne 1. června 2012.

Program paralelně financuje Česká republika spolu s Izraelem. Náklady českých účastníků projektu budou podporovány Českou republikou, náklady izraelských účastníků ze strany Izraele. Plánovaná celková alokace pro program na české straně je 300 mil. Kč. V rámci programu je plánováno pět veřejných soutěží, každá z nich je koncipována jako tříletá s alokací ve výši 60 mil. Kč.

Přihlášené projekty se musejí týkat zejména následujících oblastí:

informačních a komunikačních technologií, udržitelných a čistých technologií, zemědělských a potravinářských technologií, biotechnologií a zdravotnické techniky či moderního strojírenství – nových materiálů, nanotechnologií, kybernetiky nebo robotiky.

Kontakt: Ing. Pavla Brůžková, tel.: 296 342 864, pavla.bruzkova@czechinvest.org.

ROŠ CHODEŠ 2012

Vážení čtenáři, děkujeme za Váš zájem o časopis *Roš chodeš* a doufáme, že potrvá i v následujícím roce a za nových podmínek. Vzhledem ke stále stoupajícím výrobním nákladům a zvyšování DPH jsme totiž nuceni zvýšit prodejní cenu *Roš chodeš* na (snad stále přijatelných) 20 Kč.

Předplatné *Roš chodeš* 2012 však zůstává nezměněno a lze jej uhradit bankovním převodem na níže uvedené účty Federace židovských obcí v ČR:

Roční předplatné do zámoří je 1000 Kč, e-mailem v PDF činí 180 Kč (plus bankovní poplatky). Roční předplatné do Evropy stojí 750 Kč, e-mailem v PDF je 180 Kč (plus bankovní poplatky). Pro úhradu ekvivalentu částky v USD i v EUR je číslo účtu: 030031-1936511339/ 0800 (IBAN CZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny a. s.

Roční předplatné pro ČR činí 300 Kč, zaslání e-mailem stojí 180 Kč. Pro platby v ČR je číslo účtu: 030031-1936511339/ 0800 u České spořitelny. Variabilní symbol: 122012, údaj příkazce: jméno předplatitele. Na území ČR je též možné použít k platbě poštovní poukázku typu C.

Objednávky zasílejte do redakce *Roš chodeš*, Izraelská 1, 130 00 PRAHA 3, e-mail: roschodes@sefer.cz.

Předplatitelům zvláště doporučujeme využívat možnosti e-mailového zaslání časopisu, kterého se netýkají náklady na poštovné.

Jakékoli informace ohledně předplatného vám sdělí redakce *Rch*, tel. číslo: 226 235 218 či e-mail: roschodes@sefer.cz.

OBSAH

- Svobodná Evropa v Bruselu* **3**
- Sidry na tento měsíc* **4–5**
- Kafka jako kód – rozhovor s germanistou*
- V. Tuckerovou* **6–7, 9**
- Zlatý věk židovského kouzelnictví* **8, 18**
- Rabín Leon Modena* **10–11**
- Ikonografická výzdoba židovských náhrobků* **12**
- Zemřel Ewald Osers* **13**
- O izraelském komiksu*
- Tichá pláž* **14–15**
- O filmu Poslední let Petra Ginze* **15**
- Česká pošta a Terezín* **15**
- Hugo Meisl – trenér v buřince* **16–17**
- Výběr z tisku* **18**
- Izrael: Irán jako problém pro svět* **19**
- Kalendárium* **20**
- Kulturní pořady* **21**
- Zprávy, výzvy, inzerce* **22–24**

V dobách hluboké normalizace osmdesátých let koloval jeden vtíp: Během jednání ÚV KSČ zavádil Gustáv Husák omylem o konvici s kávou, ta spadla na zem a rozbila se. Během minuty přišla uklízečka s hadrem, aby tu spoušť uklidila. Jenže soudruzi se podivili. „Jak to víte? Tohle je tajné zasedání a my jsme nikoho nevolali.“ A uklízečka odpověděla: „No když oni to právě hlásili na Svobodné Evropě.“

Obdobnou situaci zažil nyní Světový židovský kongres. Jeho prezident Ronald Lauder přiletěl kvůli úmrtí v rodině na zasedání exekutivy – tedy jeho nejužšího vedení – z New Yorku do Bruselu až druhý den s velkým zpožděním. V letadle prý nezamhouřil oka a celou noc přemýšlel. A tak sotva dosedl v konferenční místnosti bruselského hotelu Conrad na židli, prohlásil něco, co všechny dost překvapilo. Světový židovský kongres prý může sehrát klíčovou roli při sjednání mírové dohody mezi Izraelem a Palestinci. A čím dříve, tím lépe. Můžeme takový úkol splnit? Rozpoutala se živá diskuse. Ani ne tak nad otázkou, zda se má kongres takového poslání ujmout, jako spíš nad způsoby, jakými to provést a kdo by měl být partnerem v jednání. Vzhledem k tomu, že padaly různé návrhy a ne vždy panovala shoda, požádal Ronald Lauder o to, aby se nepořizoval zápis a jednání exekutivy se tak stalo v tomto bodě nevěřejné. Nikdo by také neměl o jeho závěrech hovořit s médii. Neuplynula ani hodina a Ronalda Laudera zavolal významný izraelský novinář s dotazem, jako to vlastně s tou mírovou smlouvou myslel.

FRANCOUZSKÁ SPOJKA

My však daná pravidla porušit nechceme, a tak můžeme pouze dodat, že iniciativa prezidenta Světového židovského kongresu vyplynula – jak se později ukázalo – z jeho jednání s francouzským prezidentem Nicolasem Sarkozym. To se uskutečnilo jen několik dnů poté, co na veřejnost pronikly jeho nelichotivé poznámky na adresu izraelského premiéra Netanjahua, které padly na schůzce s americkým prezidentem Obamou. Tohle diplomatické faux pas nejspíše přimělo hlavu Elysejského paláce k rozhodnutí angažovat se daleko více a viditelněji v blízkovýchodní politice. Svou roli v tom jistě

sehrály i blížící se francouzské prezidentské volby a snaha získat stále dost početné francouzské židovské voliče. Někteří poukazovali i na fakt, že dalším důvodem překvapivého spojení by mohly být i osobní vztahy mezi Ronaldem Lauderem a Bibim Netanjahuem, které nejsou v poslední době tak vřelé, jako bývaly dříve, o čemž jsme

BORAT OPĚT NA SCÉNĚ

Další problém, který přišel na pořad jednání EJC, je možná trochu komický, pokud by ovšem nevyvolával v Evropě – a to především v bruselských sídlech evropských institucí – dost velký zmatek. Před nedávnem jsme informovali o tom, že skupina podnikatelů se snažila postavit do čela Evropské

rady židovských obcí, významné instituce, zabývající se zejména kulturou, vzděláváním a projekty sociální péče. To se nepodařilo a Igor Kolomojský, který má pověst jednoho z nejvlivnějších ukrajinských oligarchů, se funkce prezidenta neujal. Místo toho však nyní přichází – za vydatné pomoci několika dalších protagonistů neúspěšného převzetí ECJC – s projektem tzv. Evropské židovské unie. Ta by měla sdružovat židovské komunity a jejich významné osobnosti. Jejím hlavním orgánem má být „Evropský židovský parlament“, do něhož již byly vypsány volby, které mají formu internetového hlasování. A tady začíná

SVOBODNÁ EVROPA V BRUSELU

Ze zasedání Světového židovského kongresu

Sídlo Evropské komise v Bruselu. Foto archiv.

ostatně již referovali (viz *Tři čtvrtě století SZK, Rch 8/2011*).

KONEC ŠECHITY?

Bruselské zasedání Světového židovského kongresu se však nezabývalo jen otázkami vysoké světové politiky. Předcházelo mu jednání Evropského židovského kongresu a také jednání pracovních skupin WJC. Podívejme se tedy nejdřív blíže na evropskou agendu. Židovskou komunitu tu trápí několik věcí. Zdá se, že tažení, zahájené ochránci zvířat proti rituálním porážkám, nabývá na starém kontinentu na intenzitě. Přes veškeré ujišťování, že není namířeno proti šechitě, ale spíše proti podomním porážkám během muslimských svátků, příslušná legislativa nebude zřejmě činit žádné rozdíly a tento způsob produkce masa bude znemožněn úplně. Návrhy se již několikrát objevily v Evropském parlamentu, kde prozatím neuspěly, byly ale zakomponovány do zákonodárství některých států EU, po Švédsku je to nejnověji Nizozemsko. K tomu se navíc ozývají stále silnější hlasy kritizující praxi obřizky. Pokud se i ta dostane do soukolí legislativních procesů bruselské administrativy, bude evropská židovská komunita čelit útokům na svá náboženská práva, který nezajila od dob nacismu.

tragikomická stránka věci: navrhnout mohl každý každého, takže se na seznamu budoucích židovských poslanců objevili – vedle „tradičních“ představitelů jednotlivých komunit, kteří většinou o své kandidatuře neměli ani zdání – i veřejně známé osoby, jako např. izraelská supermodelka Moran Atlas, fotbalista David Beckham, španělský zpěvák Julio Iglesias či představitel Harryho Pottera Daniel Radcliff. Hlasovat mohl také každý, a to neomezeně. Jednotliví kandidáti proto získali v mnoha případech i tisíce hlasů. Mnoho jich získal i bývalý kandidát na francouzského prezidenta Dominique Strauss-Kahn, známý svým nedávným sexuální skandálem, ale také britský ministr zahraničí David Miliband či izraelská manželka islandského prezidenta, známá módní návrhářka Dorrit Moussaieffová. Největší veselí vzbudil fakt, že za Kazachstán byl nominován Borat, postava ze stejnojmenného filmu v podání komika Sachy Barona Cohena, méně úsměvná je pak kandidatura Vadima Tudora, významného rumunského neonacisty.

Na Evropský židovský kongres a některé národní instituce se již obrátilo mnoho novinářů, a dokonce někteří evropské politiky s dotazem, zda jde o jejich iniciativu.

(pokračování na str. 20)

MIKEC – CHANUKA (1M 41,1–44,17)

„Jefetovi poskytněte Bůh prostor, a když se usadí v Šemových stanech, bude Kenaán jeho otrokem!“ (1M 9,27)

Chanuková válka byla střetem mezi judaismem a helénismem, Jeruzalémem a Athénami, skupinou makabejských tradicionalistů, kteří bojovali za to, aby se z Jeruzaléma nestal další řecký městský stát (*polis*), v němž by se konaly modlářské olympijské hry a dionýské orgie.

Jenže helénismus poskytoval daleko víc než modly a orgie. Javan (řecky Ion), syn Jefetův a vnuk Noemův, daroval světu Platónovu a Aristotelovu filosofii, Sofoklovu a Euripidovu literaturu, Euklidovu a Pythagorovu matematiku, Praxitelovy sochy a Homérovy epy. Jestliže je západní civilizace výsledkem řecko-římské a židovsko-křesťanské tradice a je-li naše Bible základem etické moudrosti a lidské morálky, pak to bylo Řecko, které uvedlo na svět filosofickou rozmluvu, matematiku jako vědecký jazyk a uměleckou, hudební a dramatickou estetiku.

Ale mezi světonázory judaismu a helénismu existuje skutečně zásadní napětí. Zatímco pro nás je Bůh lásky, soucitu a pravdy středem vesmíru a člověk byl stvořen k obrazu Božímu, aby usiloval o morální a spravedlivý život, v Athénách byl ztělesněním dokonalosti, „měřítkem všech věcí“ člověk. Bohové pak byli stvoření k lidskému obrazu.

Na Chanuka se tyto dvě ideologie střetly a my jsme zvítězili. Otázka ale zní: Lze nalézt syntézu? Lze obléci duši Jeruzaléma do athénské pláště, jako když Rebeka proměnila Jaakova v Ezaua? Záleží na tom, jak čteme verš, který je citovaný na začátku tohoto textu. Jeden výklad zní: „Hospodin rozšíří a zkrášlí Jefet a on (Jefet, sláva řecké kultury) bude pobývat v Šemových stanech.“ Druhý přístup velí, že se musíme bránit před antropocentrickým a hédonistickým Jefetem, který se vynasnaží otrást v zásadě křehkými hranicemi a hradbami Šemovými: „Hospodin rozšíří a okrášlí Jefeta, ale On, Hospodin, bude pobývat jen ve stanech Šemových!“ (Raši, ad loc)

Domnívám se, že odpověď lze nalézt v pozoruhodné události zaznamenané v Talmudu (Bava kama 82b). Dva bratři, potomci hasmonejské dynastie, spolu záhy po vítězství Makabejských bojovali. Jeden bratr měl se svými oddíly základnu v Jeruzalémě, druhý, kterého podporovaly římské legie, tábořil za městskými hradbami. I přes to, že spolu válčili, posílal každý den první bratr v košíku peníze přes městské hradby a druhý bratr za ně nakoupil dobytek, který nechával vytáhnout do města, aby neustaly chrámové oběti. Jakýsi stařec pak použil to, co Talmud nazývá jazykem „řecké moudrosti“, a prohlásil, že dokud bude pokračo-

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Výřez z chanukové pohlednice z roku 1918.

vat obětní rituál, bratr, který obléhal Jeruzalém, město nikdy nedobude. Druhý den, když opět dorazily peníze na nákup obětí, se místo býků v koši objevilo prase. Jakmile se prasečí kopýtko dotkla městských hradeb, pohltilo Jeruzalém zemětřesení. Příběh končí takto: „Moudří poté prohlásili: „Proklet buď ten, kdo pozvedá prasata, a proklet buď otec, který učí syna řecké moudrosti.““

Po tom, co se stalo o Chanuka, a po jejích dozvucích, by se zdálo, že řecká moudrost – řecká filosofie, literatura a řecké umění – budou zakázány. Ale nestalo se tak. Talmud (Bava kama 83a) neustává v chvále řečtiny a považuje „řeckou moudrost“ za dovednost potřebnou pro mezinárodní politickou debatu. Na konci traktátu Sota je „řecká moudrost“ definována jako zvláštní jazyk s jemnostmi a hádankami, který používají politici kvůli špionáži – tak pochopil talmudský výrok Maimonides. Dodal, že tento jazyk nebyl zakázán, neboť vymizel. I pozdější responza (např. Rivaš, Responsum 45) souhlasí s Maimonidovou interpretací „řecké moudrosti“ v kontextu možného zákazu. Argumentuje, že filosofická pojednání napsaná za účelem vyvrácení židovských teologických principů se nemají studovat, a dokonce

navrhuje, že Maimonides a Gersonides byli svedeni řeckou filosofií. Normativní judaismus nicméně nikdy zákaz studia řecké moudrosti nekodifikoval. Je tedy zřejmé, že přes všechno nebezpečí zůstává židovský ideál ve spojení „Jefetovy krásy ve stanech Šemových“.

VAJIGAŠ (1M 44,18–47,27)

Tóra v tomto oddíle znovu vypráví dramatický příběh o Josefovi a jeho bratrech, o chvíli, kdy Josef jako velkovezír Egypta odhalí svou pravou identitu: učiní to zcela prostě a nijak bratry neobviňuje: „Teď si však už nic nevyčítejte a nehněvejte se na sebe, že jste mne sem prodali, to Bůh mne vyslal před vámi kvůli přežití! Po těchto dvou letech hladomoru v zemi bude ještě pět let bez orby a žní. Ale Bůh mne poslal před vámi, aby vám zajistil na zemi pokračování a zachoval vás naživu a vyváznete v hojném počtu! Vězte, že ne vy, ale Bůh mne poslal a ustanovil mne za faraonova otce, za pána nad jeho dvorem a za vládce nad celou zemí Micrajim!“ Vzápětí bratry nabádá: „Proto pospěšte, vraťte se k mému otci a řekněte mu: Tak pravil tvůj syn Josef: Bůh mne ustanovil za pána celého Micrajim, sestup ke mně a neotálej! Usadíš se v zemi Gošen a budeš mi nablízku ty, tvoji synové a synové tvých synů, tvůj brav, tvůj skot a všechno, co máš. A protože hladomor bude ještě pět let, budu tě tam zaopatřovat, abys nebyl ohrožen ani ty, ani tvá rodina a nic z toho, co máš!“ (1M 45,5–11)

Není to trochu zvláštní prosba? Vždyť Josef musel jako malé dítě slýchat o významu Země izraelské v životě praotců; „alija“ byl úplně první příkaz, který Všemohoucí Avrahamovi dal. Jaakov sám riskoval boj s Ezauem i finanční zruinování, když opustil zaměstnání u Lavana, aby se vrátil do rodné země. Jaakovovi je navíc už sto třicet let a vypadá ještě starší, protože ho oslabila všechna ta neštěstí, která ho potkala. Nebylo by tedy logičtější a vůči staříčkému otci citlivější, kdyby se mocný velkovezír vypravil za otcem sám, přivezl mu spoustu zásob a zaručil se, že rodina dostane z Egypta každý měsíc pravidelný příděl potravin?

Myslím, že na tuto otázku existují tři odpovědi. Zaprvé, na příběhy z Knihy Beršit musíme vždy nahlížet ze dvou perspektiv: v jedné rovině nás zasahuje vášnivě lidské drama o rodičích a dětech, které se odehrává jako sled kroků, které svobodně učinily zúčastněné osoby; v druhém plánu sledujeme proces, jenž se odehrává podle plánu Autora dějin. „Smlouva mezi kusy“, kterou Hospodin uzavřel s Avrahamem, předpověděla, že je nutné, aby děti izraelské zažily egyptské otroctví a ná-

sledné vykoupení. Josef proto svou rodinu do Egypta přivést musel.

Zesnulý Dajan Golditch z Londýna navrhl jiné vysvětlení. Popsal analogickou situaci: syn, který opustil otcovský tradiční domov, se nadšeně vrhl do nezávislého života na vzdálené univerzitě, kde začne svůj nový život. S rodiči je v minimálním či žádném kontaktu. Co by se pak rodičům líbilo víc? Aby syn přijel domů na návštěvu, nebo aby syn poslal letenku a pozval rodiče do nového bydliště? Golditch usuzuje, že druhá nabídka je mnohem lákavější. Syn, který ví, jak zbožní jsou rodiče, by je těžko pozval k sobě domů, kdyby jeho domácnost nebyla dostatečně „košer“, kdyby ji třeba sdílel s nežidovskou partnerkou. Proto posílá Josef Jaakovovi „letenku“. Zřejmě si přeje, aby otec viděl, že si udržel náboženskou věrnost i jako egyptský velkovezír.

Třetí – a zdaleka nejpřesvědčivější – odpověď poskytuje Ramban (Nachmanides), který příběh interpretuje tak, že Josef nemůže poslat do Kenaánské země dostatek jídla z faraonových spíží, protože by ho mohli podezírat, že si připravuje půdu pro návrat domů, že se ve chvíli, kdy se Izrael postaví ekonomicky na nohy, vydá zpět.

V biblickém komentáři známém jako *Mešek chakma* jde rav Meier Simcha z Dvinsku ještě o krok dál a předpokládá, že Josef, který stále udržuje své náboženské zvyklosti ze starého domova, nemůže posílat jídlo domů, aby nebyl obviněn, že obětuje zájmy Egypta ve prospěch Izraele.

Toto vysvětlení získává na významu, vezmeme-li v úvahu pozdější biblický popis toho, s jakou nervozitou a pokorou získává Josef od faraona povolení, aby otce Jaakova směl pohřbit v Izraeli: „A když minuly dny jeho oplakávání, promluvil Josef k faraonovu dvoru, říká: Nalezl-li jsem milost ve vašich očích, přimluďte se, prosím, mým jménem u faraona! Řekněte: Můj otec mne zapřísahal slovy: Až zemřu, pohřbi mne do hrobu, který jsem si vytesal v zemi Kenaán! Dovol mi proto odejít, a až svého otce pohřbím, tak se vrátím!“ (1M 50, 4–5) Josef byl přece egyptský velkovezír! Určitě mohl vstoupit do faraonovy komnaty, kdy se mu zlíbilo, nepotřeboval pro hovor s ním služebného jako prostředníka! Josef si zřejmě uvědomoval, že otcovo přání despotického faraona rozčílí, že ho okamžitě napadne idea o židovské dvojí loajalitě. Snad mu právě tato chvíle pomohla uvědomit si, že tu stále skutečný domov nemá, že je pořád v exilu, a inspiruje ho, aby své bratry požádal, že také on si přeje být pohřben v Izraeli.

(Z komentářů rabína Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová. Biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína K. E. Sidona.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – prosinec 2011

Staronová synagoga

2. 12. pátek	začátek šabatu	15.44 hodin
3. 12. sobota	VAJECE 1M 28,10–32,3 hf: Oz 12,13–14,10 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.57 hodin
9. 12. pátek	začátek šabatu	15.42 hodin
10. 12. sobota	VAJŠLACH 1M 32,4–36,43 hf: Abd 1,1–21 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.55 hodin
16. 12. pátek	začátek šabatu	15.42 hodin
17. 12. sobota	VAJEŠEV 1M 37,1–40,23 hf: Am 2,6–3,8 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.56 hodin
20. 12. úterý	předvečer Chanuka – rozsvícení 1. světla ▲	17.30 hodin
21. 12. středa	1. den Chanuka – rozsvícení 2. světla ▲▲	
22. 12. čtvrtek	2. den Chanuka – rozsvícení 3. světla ▲▲▲	
23. 12. pátek	3. den Chanuka – rozsvícení 4. světla ▲▲▲▲	
	začátek šabatu	15.45 hodin
24. 12. sobota	ŠABAT CHANUKA MIKEC 1M 41,1–44,17 hf: Za 2,14–4,7 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.54 hodin
	4. den Chanuka – rozsvícení 5. světla ▲▲▲▲▲	
25. 12. neděle	5. den Chanuka – rozsvícení 6. světla ▲▲▲▲▲▲	
26. 12. pondělí	1. den Roš chodeš tevet 6. den Chanuka – rozsvícení 7. světla ▲▲▲▲▲▲	
	2. den Roš chodeš tevet	
27. 12. úterý	7. den Chanuka – rozsvícení 8. světla ▲▲▲▲▲▲▲	
	8. den Chanuka	
28. 12. středa		
30. 12. pátek	začátek šabatu	15.50 hodin
31. 12. sobota	VAJIGAS 1M 44,18–47,27 hf: Ez 37,15–28 mincha 15.30 hodin konec šabatu 17.04 hodin	

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.

Večerní modlitba se zde koná pouze v pátek 2., 16. a 23. prosince od 15.50 hodin.

Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1)

V sobotu 17. prosince od 15 hodin: **Chanukový workshop** (nejen) pro děti:
přijďte se naladit a vybavit na svátek světel.

V pátek 23. prosince od 16 hodin: **Oslava Chanuky** a kabalat šabat.

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin.

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

KAFKA JAKO KÓD

(rozhovor s germanistkou Veronikou Tuckerovou)

Foto Jiří Zavadil.

Germanistka, literární teoretička a kritička **VERONIKA TUCKEROVÁ** (nar. v Praze) vystudovala srovnávací literaturu na City University of New York; nedávno získala doktorát na germanistice Kolumbijské univerzity v New Yorku a nyní působí na Texaské univerzitě v Austinu. Překládá z němčiny a angličtiny, připravila k vydání anglicko-český výbor z básní Ivana Blatného *The Drug of Art* (2007). Publikovala mimo jiné v *Slavic and East European Performance Review*, *The Harvard Review*, *Revolver revue*, *Roš chodeš*, *Respektu*, *Lidových novinách*.

Nedávno jste na Kolumbijské univerzitě v New Yorku obhájila dizertaci na téma „Jak se četl Kafka v Československu během studené války“ (Reading Kafka during the Cold War in Czechoslovakia). Co vás k tomuto tématu přivedlo?

Už jsem tou dobou žila v New Yorku dost let a chtěla jsem se svým tématem vrátit do Prahy. Na germanistickém semináři na Kolumbii o německé literatuře v období studené války jsem si uvědomila, jak málo vědí Američané a Němci o východní Evropě a komunismu, a to i ti, kteří se o to zajímají. Termín „cold war“ samozřejmě značí „západní“ úhel pohledu.

Ten seminář měl prozkoumat literaturu toho období z odstupů, který už dnes máme, a tedy i možné spojitosti a souvislosti mezi Východem a Západem. Během semináře se to příliš nedařilo, zdálo se nám spíš, že obě oblasti vězí ve své vlastní historii a kontextu. Přesto jsem se rozhodla, že budu psát o období komunismu. Kafka k tomu přišel nějak samozřejmě, už i proto, že jsem se chtěla zabývat literaturou, kterou ráda čtu, a ne třeba východoněmeckými bu-

dovatelskými romány, o nichž se tou dobou psaly mnohé dizertace.

Musím ovšem uvést, že na toto téma mě navedla bohemistka Veronika Ambros. Brzy jsem si uvědomila, že toho o Kafkovi v Československu bylo napsáno vlastně dost málo, a to přesto nebo i právě proto, že se téma Kafky intuitivně zdá vyčerpané a neoriginální. To je ovšem spíš tím, že Kafka existoval v obecném povědomí, v odkazech jako „kafkárna“ a podobně, ale seriózních prací o této populární recepci i o tom, jak se Kafka četl v Čechách, vzniklo velmi málo. Existují samozřejmě historické práce Josefa Čermáka, Kurta Krolopa, práce zahraničních germanistů jako H. Bindera atd., ale je také spousta prázdných míst. Má to určité historické příčiny, souvisí to i s nedostatečnou kritickou recepcí vlastní historie a kultury v Čechách, ale do jisté míry to je stále hádanka. Kafka měl obrovský vliv na českou literaturu, film, divadlo, ale to bývá vždy jen konstatováno, podrobnějších studií na toto téma existuje pramálo. Taky mě zaujalo hořké tvrzení Rio Preisnera, který v jednom eseji z exilu říká, že Češi Kafku nikdy nečetli a nepochopili. Chtěla jsem se dozvědět něco o osudech české germanistiky a recepci pražské německé literatury v padesátých a šedesátých letech, o tom, co se stalo s tou kdysi tak živou kulturou a literaturou.

O tomto tématu před vámi nikdo nepsal?

Existují historické studie a nedávno vyšla i monografie o pražské germanistice. Moje studie ovšem měla být literárněvědná, nikoli historická, i když určité přesahy tam samozřejmě jsou, a měla se týkat výhradně recepcí Kafky. Co se týká historických dokumentů, archiválií a dobového tisku, i ty mě zajímaly z hlediska literárního. Například na zprávách, které agenti psali o Goldstückerovi, mě zajímalo i to, jak byly napsány, jejich svérázný žánr, jazyk, například to, jak StB koncipovala životopisy lidí, jež sledovala, a podobně. Ale zpět k vaší otázce – mnohé zpracováno nebylo, například ani vliv Kafky na českou literaturu, film či divadlo, ani historie vydávání Kafky za komunismu. V Německu je tomu samozřejmě úplně jinak: co se týče východního Německa, existují monografie na téma vydávání Kafky za komunismu, politických diskusí o Kafkovi v šedesátých letech atd. To vše vzniklo po sjednocení Německa a bylo by zajímavé

zjistit, zda tyto práce napsali vědci z bývalé východní části, či zda západní Němci spolu s pozicemi na univerzitách v bývalé NDR převzali nebo si vybrali i témata, která se jasně nabízela.

Čím konkrétně se ve své dizertaci zabýváte?

Například Eisnerovými překlady Kafky, o nichž se kupodivu soustředěněji nepsalo, ačkoli překlady tohoto autora do angličtiny, francouzštiny či japonštiny byly podrobně rozebrány. O Eisnerovi se obecně tvrdí, že nebyl dobrý překladatel, ale seriózněji, pokud vím, o jeho překladech pojednávají pouze dva krátké články: o překladech Rilka či Thomase Manna. A také se setkávám s odsuzujícími poznámkami na adresu Eisnerových knih o češtině. Mezi Eisnerovými názory na češtinu, i když jsou jeho etymologické úvahy o jazyce třeba přitažené za vlasy, a jeho překladem kupř. *Procesu* jsou ovšem pozoruhodné souvislosti.

Jaké?

Například když se Eisner svévolně rozhodl přeložit „Gurgel“ v závěru románu jako „chřtán“ a nikoli hrdlo – a pak zjistíme v jeho knize *Čeština poklepem a poslechem*, že Eisner slovo hrdlo prostě neměl rád. Chtěl přitom původně román nazvat *Hrdelní pře* – pod tímto titulem o něm mluvil již koncem dvacátých let. Eisnerův překlad Kafky je zajímavý věrností autorovi, ale zároveň existencí podobných výstředností. V každém případě se Eisner držel originálu mnohem věrněji než třeba první překlady Kafky do angličtiny. To souvisí s dějinami překladů z němčiny do češtiny, mimochodem další téma, které by si zasloužilo větší pozornost.

Zabývám se taky Kafkou v samizdatu, Janouchovými kontroverzními *Hovory s Kafkou* a Goldstückerem, který je stále nahlížen se sympatiemi v Německu a v Americe, ale u nás je vnímán spíš jako člověk velmi konzervativní a opatrný, ne-li oportunní. Právě tyto asymetrie a vzájemné zkreslování mě zajímaly. A přišlo mi škoda, že světoví germanisté znají spíš Goldstückera než Eisnera či Jana Grossmana.

Kafka jako samizdatový autor – to je zajímavé téma. Jak moc u nás takto vycházel – a byl v samizdatech šířen i v jiných komunistických zemích?

Kafka ovšem nebyl typický samizdatový autor, protože během sedmdesátých a osmdesátých let jeho knihy byly aspoň do určité míry k dispozici ve vydáních ze šedesátých let. Samizdat se zaměřoval na nikdy nevydaná díla českých autorů anebo nedo-

stupná díla autorů cizích. Existují ovšem přepisy Kafkova *Zámku* a jiných jeho děl, které počátkem šedesátých let na psacím stroji přepisoval Ivan Martin Jirous pro hrstku svých přátel, a pak také nejrůznější eseje, ať českých autorů či zahraničních, které vycházely v samizdatu. Jiřina Šiklová napsala v listopadu 1981 z vězení dopis adresovaný „přátelům“, ve kterém připomínala, že nadchází stoleté výročí Kafkova narození a že by je měli připomenout nějakým sborníkem. Ten dopis pak vyšel v západním Německu. Časopis *Obsah* v květnu 1983 přinesl příspěvky Petra Kabeše, Karla Pecky, Ivy Kotrlé, Ivana Klímy, překlad eseje Philipa Rotha – všechny se týkaly Kafky. Kabeš ve vtipném eseji vypráví o tom, jak se jej na Kafku ptal jeho vyšetřovatel Dvorský. Právě „přítomnost“ Kafky v každodenním životě, ať už jeho ztělesnění v podobě kapitána Dvorského, jak o tom píše Kabeš, či jako kód ve vězeňské komunikaci, jak o ní referuje Šiklová, se snažím uchopit. To jsou konkrétní záznamy toho, jak byl „Kafka“ přítomen za normalizace – nikoli jako text, ale jako určitá představa. Zdá se mi, že právě toto široké povědomí o Kafkovi dává vzniknout domněnce, že o Kafkovi už muselo být napsáno vše. V Americe jsem se nikdy nesetkala s názorem, že o Kafkovi, nebo vlastně o jakémkoli autorovi, už „toho bylo napsáno příliš moc“. To by také stálo za úvahu, proč tomu tak vlastně je.

K čemu jste ve své práci došla?

Jedním ze vzájemných zjednodušení, jak už jsem o tom mluvila, je časté tvrzení, že východní Evropa měla jednoho Kafku, proroka totality, zatímco na Západě byly jeho interpretace mnohem různorodější, existencialistické, surrealistické atd. Nechtěla jsem nutně dokazovat, že „my máme taky“ Kafku surrealistického atd., ale spíše mě zaujala otázka, zda a kdy docházelo k identifikacím naší reality a prožitku se světem Kafkových próz. Zdánilivě tak triviální otázky typu, kdy a kdo četl Kafku, jsou nakonec ty nejzajímavější. Později se stalinistické procesy padesátých let popisovaly jako kafkovské, ale to je samozřejmě anachronismus.

Anebo něco jiného: Eisner je znám svými eseji o Kafkovi, v nichž popsal podmínky trojího ghetta, jež podle něj daly vzniknout jeho dílu.

Můžete tu teorii v krátkosti vysvětlit?

Eisner měl na mysli ghetto religiózní, ekonomické a národnostní – existenci v tomto ghettu se podle něj vydělovala německo-židovská menšina z české většiny. Zajímá

mavé je, že Eisner zdůrazňuje perspektivu Čechů, Kafka byl podle něj cizinec v očích Čechů, a Eisner měl německé či německo-židovské menšiny za zlé, že se údajně takto sama izolovala či nestála o „symbiózu“. V Eisnerově eseji, publikované anglicky v roce 1950 v New Yorku, je cítit vyložené zlobu – jako by pražští němečtí Židé byli mohli změnit svůj tragický osud, kdyby se chovali jinak. Na rozdíl od Kafků se Eisnerova rodina přiklonila k českému prostředí, Eisner chodil do českých škol. To zase trochu zpochybňuje Eisnerův nárok na intimní znalost poměrů, z nichž pocházel Kafka, znalost, jíž zaštiťuje svůj výklad Kafky.

Překvapilo mě, když jsem Eisnerovu tezi objevila – sice pozměněnou, ale přesněto zřetelnou – v dobře známé a vlivné knize francouzského teoretika Gillesse Deleuze o Kafkovi jako představiteli „malé literatury“ – v podstatě jako základ jeho vývoďů. Eisner přitom zmíněn nebyl, Deleuze přejal jeho myšlenky prostřednictvím Wagenbacha. Deleuzeova kniha měla obrovský vliv na postkoloniální literární studie, a vůbec přitom nikomu nevaďilo, že obsahuje spoustu chyb a pomýlení a že využívá myšlenek, které vznikly ve zcela konkrétní jazykové a historické situaci Prahy dvacátých let. Je to dost paradoxní, i proto, že právě postkolonialismus klade takový důraz na sociální a historické podmínky díla a autora.

Na druhé straně žila eisnerovská teze – sekularizována a přizpůsobena marxistickým požadavkům – v padesátých letech, v recenzích, které vyšly po prvním vydání českého *Procesu*, a samozřejmě u Goldstückerera. Tato kontinuita, setrvačnost teorie trojího ghetta, mě trochu překvapila – v poválečném období, myslím, vnímáme spíše radikální přerovy než kontinuitu.

Probrala jste spoustu materiálů, archivních spisů, hovořila jste s pamětníky. Kdo nebo co na vás nejvíc zapůsobil/o?

Překvapila mě například korespondence nakladatelství Československý spisovatel s Eisnerem v souvislosti s vydáním jeho překladu *Procesu* v roce 1958, k němuž napsal tehdy i doslov. Kultivovaný tón dopisů z nakladatelství, snaha Eisnerovi vyhovět, jeho stíznost, že se o něm neví, systematickosti nakladatelské práce, jak se to aspoň jeví z různých interních záznamů, silně kontrastuje s dobovou oficiální rétorikou, s likvidací soukromých nakladatelství po roce 1948 atd. V roce 1957 až 1958 začalo již snad docházet ke zmínění cenzury, ale o tom, jak fungovalo rozhodování o vydání knih, ještě mnoho neví-

me. Z archivu Československého spisovatele jsem měla možnost vidět jen fragmenty. Jak došlo k tomu, že mohl být *Proces* vydán v roce 1958? V Americe na toto datum reagují překvapeně: tak pozdě? V českém kontextu bychom se spíš mohli divit: tak brzy? Kafku automaticky spojujeme s liberalizujícími se šedesátými lety.

Po sovětské invazi v srpnu 1968 zahrnula komunistická propaganda mezi impulzy údajné kontrarevoluce i konference o Franzi Kafkovi a pražské německé literatuře. Nepřeceňuje se jejich význam?

Liblická konference o Kafkovi je mnohem výše ceněna v Německu či Americe než u nás, kde byla jen jednou z více událostí, které ohlašovaly mírně se zlepšující poměry – tak ji hodnotí i čeští historici. Ale tyto disproporce ve vnímání jsou pochopitelné. Liblické konferenci později dělal dobré jméno svými exilovými články a přednáškami kupříkladu Goldstücker, kterého na Západě vnímali dokonce jako posla z Prahy, obrovskou zkratkou přímo jakéhosi Kafkova zástupce – i dnešní germanisté jsou překvapeni, když slyší, že Goldstücker nebyl pražský německý Žid, ale pocházel ze Slovenska a německy se naučil v mládí. Ta druhá konference, o pražské německé literatuře, byla důležitá, už i proto, že pojmenovala fenomén německy psané literatury z Prahy.

Jak vidíte Janouchovy vzpomínky?

Janouchovy vzpomínky považuji za svého druhu dokument, pochopitelně nikoli o Kafkovi, ale o tom, jak čteme, jak se lidé potřebují přiblížit svému oblíbenému autorovi a jsou pro to ochotni utlumit vnitřní kritický hlas – tolik odborníků Janoucha citovalo, ač měli pochyby o tom, zda *Hovory* jsou vskutku záznamem rozhovorů mezi Kafkou a Janouchem. Jsou také zajímavým dokladem toho, jak se za posledních padesát šedesát let změnila naše představa o tom, co je to dokument. Dnes mnohem spíše chápeme vzpomínkové texty jako do jisté míry fiktivní, nejen pro dobu, která uplynula od vzpomínaných událostí, ale i pro to, co se s těmi vzpomínkami děje, když jsou formulovány, zachyceny jazykem. Ta změna vnímání toho, co je dokument, souvisí pochopitelně s technickými možnostmi, které dnes máme, s videozáznamy, zároveň i s komplexnějším povědomím o tom, jak tyto techniky samy manipulují. Tím ovšem v žádném případě nemíním zastírat, že v Janouchově případě šlo jistě i o záměrnou manipulaci, o předkládání materiálu, který nebyl tím, za co jej Janouch vydával.

(pokračování na str. 9)

O DYNASTIÍCH A MISTRECH

Zlatý věk židovského kouzelnictví

Občas se stane, že se dítě vymkne matce z rukou a stane se kouzelníkem. Že takových případů bylo mnoho a že i v tomto neobvyklém povolání Židé vynikali, se lze dozvědět na výstavě v Židovském kulturním středisku Skirball v Los Angeles přístupné do ledna 2012.

Výstava nazvaná *Mistři iluze – Židovští kouzelníci zlatého věku* je první akcí, která ukazuje přínos Židů modernímu kouzelnictví: vypráví příběh více než třiceti slavných židovských kouzelníků z let 1875 až 1948, lze tu zhlédnout více než 150 exponátů, které patřily židovským kouzelnickým hvězdám. Vystaveny jsou nejen plakáty a údaje o životních osudech, ale i kostýmy, automaty a kouzelnické náčiní jako hůlky, karty, krabičky a podobně. Běží tu také dobové filmy. Bohatý doprovodný program nabízí přednášky, kouzelnická představení, a dokonce strašidelnou noc v muzeu.

AMERIČTÍ ŽIDOVŠTÍ KOUZELNÍCI

Prvním kouzelníkem narozeným v Americe byl lékař a kabalista Jacob Meyer z Filadelfie (1734–1795), jehož umělecké jméno Philadelphia (jež si vzal na počest rodného města státníka a vědce Benjamina Franklina) zmiňují v Evropě dokonce Goethe a Schiller. Nejslavnějším je ovšem Harry Houdini, vlastním jménem Erich Weiss z Budapešti (1874–1926), jemuž je věnována putovní výstava, o které psal *Roš chodeš* letos v květnu. V Los Angeles měla

takový úspěch, že se organizátoři rozhodli, že v další expozici seznámí publikum s celou plejádou dnes méně známých židovských kouzelníků, počínaje starším bratrem Houdiniho, který si říkal Hardeen. Jmenoval se původně Ferencz Dezso Weisz a narodil se také v Budapešti (1870–1945).

Byl to on, kdo vymyslel číslo úniku ze svěrací kazajky, které Houdiniho proslavilo.

DYNASTIE BAMBERGŮ

Mr. Electric, Bruno Hollywood.

Kouzelnické kousky se člověk nejlépe naučí od kouzelníka. Nepřekvapí nás tedy, že se toto umění předává z otce na syna. Mezi židovskými kouzelníky vznikly celé dynastie.

Slavná byla holandsko-židovská kouzelnická dynastie Bambergů, na jejímž počátku stál na sklonku 17. století alchymista Jasper Bamberg, pokračoval v ní syn Eliaser, jeho syn David, pak Davidův syn Tobias a Tobiasův syn David Tobias, známý jako Papa Bamberg, který byl dvorním kouzelníkem v královském paláci. Jeho syn Theo v dětství ohluchl. Aby svůj handicap nějak zastřel, zvolil si pseudonym Okito (anagram slova Tokio): jako osoba přicházející „zdaleka“ nemusel znát jazyk a jeho čísla tedy byla němá. Byl to skutečný mistr kouzlení, vytvořil řadu dnes již klasických čísel – například „létající kouli“. Nějaký čas žil v USA, kde si v New Yorku otevřel obchod s kouzelnickým zbožím, ale pak se vrátil do Holandska. Jeho syn David předvedl své první číslo, když mu bylo pět let. Na setkání americké společnosti kouzelníků prý tehdy požádal jejího předsedu Houdiniho, aby mu dělal asistenta. Stal se z něj vynikající iluzionista známý pod pseudonymem Fu-Manchu. Byl známý hlavně v Jižní Americe, kde natočil tři filmy. V době nacismu zachránil svého otce Okita před deportací,

Okita před deportací, když ho v roce 1940 pozval z Holandska do Mexika. Jeho syn Theo už v rodinné tradici nepokračuje.

DYNASTIE HERRMANNŮ

Zakladatel dynastie Samuel Herrmann byl německý židovský lékař, který provozoval

kouzelnictví jako koníčka a občas pořádal představení. Podle rodinné tradice byl oblíbencem tureckého sultána, který ho zval a královsky mu platil. V Paříži prý jeho představení měla velký úspěch, jeho sláva se donesla až k Napoleonovi, jenž si nechal představení ukázat a dal mu za ně zlaté hodinky.

Samuelův syn Carl (1816–1887) se narodil v Hannoveru. Začal studovat medicínu, ale brzy to vzdal a stal se profesionálním kouzelníkem a břichomlvcem. Nechal si narůst knír a bradku, což mu dodávalo mefistofelské vzezření a ve třiceti letech byl uznáván jako jeden z nejlepších evropských kouzelníků, když předváděl překvapivá čísla jako „bezdná láhev“, z níž neustále vytékal likér. Když navštívil v roce 1853 v Paříži rodinu, zjistil, že jeho nejmladší bratr Alexander, kterému bylo sotva 9 let, má velké nadání pro kouzelnické umění. Bez souhlasu rodiny ho tedy sebral a odvezl do Petrohradu, kde ho učil a také s ním vystupoval. Když bratři přijeli v roce 1860 na turné do Ameriky, Alexandrovi bylo 17 let. Všem bylo jasné, že je velice nadaný a Carl ho oficiálně prohlásil za svého nástupce. Za pět

Carl Herrmann, 1885.

týdnů vyprodaného sálu v New Yorku Carl vydělal 35 000 dolarů (což by bylo dnes asi dvacetkrát víc). Mezi bratry vznikla rivalita, a tak se rozdělili a vystupovali každý sám. Aby si nekonkurovali, rozdělili si svět, Carl se vrátil do Evropy a Alexander (zvaný Herman Veliký, Herrmann the Great) zůstal v Americe. Vystupoval tu se svou ženou Adelaidou, která se proslavila jako první kouzelnice. Byl velmi spontánní, takže dokonce i na jejich svatbě, která se konala v roce 1875, se neudržel a vytáhl z plnovousu starosty, který je na Manhattanu oddával, svítek dolarů.

Známý byl také Carlův a Alexandrův synovec Leon (1867–1909), rovněž Carlův odchovanec, který měl stejný knír a dábelský vzhled, v němž si libovali všichni (pokračování na str. 18)

Carl Ballantine, 1935.

KAFKA JAKO KÓD

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

O Kafkovi jste vedla seminář i na Newyorské univerzitě v Praze. Vnímají američtí studenti tohoto autora jinak než Středoevropané, kteří prošli obdobím totality?

Neučila jsem současné české dvacetileté studenty, ale trůfám si odhadnout, že jejich pohled nebude o moc jiný než ten současných studentů amerických, aspoň co se týká toho historického povědomí. Řekla bych, že ta zkušenost je dost generační a rychlost, s jakou se zapomíná a mění historické povědomí, je až překvapivá. Vždy mě trochu překvapí, že američtí studenti k četbě literatury historický kontext nepotřebují, a když jim ho například při četbě Hrabala nabídnou, moc nevědí, co si s ním počít. Pokud vůbec mohou zevšeobecňovat, Kafka byl vnímán v Americe tragičtěji, humor v jeho próze začal být zdůrazňován mnohem později než u nás. Rozdíl jistě je v tom, jak přistupují američtí a čeští studenti k literatuře a psaní obecně (k této myšlence mě přivedl i nedávný rozhovor se spisovatelkou Magdalenou Platzovou, která učila literaturu americké studenty): v Americe k literatuře přistupují mnohem osobněji než v Čechách, kde stále existuje povědomí o jakési autoritativní sumě znalostí o autorovi a díle, kterou je třeba „vstřebet a naučit se“ – nic takhle „objektivního“ na amerických školách neexistuje.

Jaký je současný směr kafkovského bádání? Kde je centrum současného kafkovského výzkumu?

V Americe žádné takové centrum není, spíš jednotlivé osobnosti, kteří se jím zabývají, jako třeba Stanley Corngold na Princetonu. V Německu je důležitý Heidelberg, kde vydávají postupně Kafkovo dílo ve faksimilích. Američtí středoškolaři často čtou *Proměnu*, ale na vysokých školách se obsah seminářů řídí tím, co zajímá vyučující. Řekla bych skoro, že se o Kafkovi víc píše, než přednáší. Jeho dílo má přirozeně tak pevné místo, že se na seminářích objevuje, ale většinou jakou součást nějakého badatelského záměru, v rámci semináře o „krátké próze“ či „Wittgenstein a Kafka“ a podobně. Mám-li pobavit čtenáře novinkou ze současných kafkovských studií: hodně se v posledních několika letech píše o Kafkovi a zvířatech. Souvisí to s populární transdisciplinarity, kdy se nepřechází mezi jednotlivými humanitními obory, ale hledá se inspirace v přírodních vědách, ve fyzice. Tak například zájem germanistů o zvuk či vlnové teorie či v případě Kafky a zvířat o psychologii

a kognitivní teorii, podle níž se prý zvířata tolik neliší od lidí, jak se dřív předpokládalo. To je velký trend především v Německu.

Máte pocit, že Kafka patří mezi autory, které každý zná, ale nikdo nečetl?

Nevím, vlastně vůbec nevím, co se čte a co nečte a proč. Moji američtí studenti četli víc českých autorů než někteří jejich čeští vysoškoškolští vrstevníci z Prahy, a to ti Američané mají jako hlavní obor třeba počítače či filosofii. Proč se rozhodli strávit semestr či dva čtením českých románů, netuším. A zda znají dobře americkou literaturu dvacátého století, přitom také vůbec není jisté.

Co pro vás osobně tento autor znamená?

Asi jako mnozí moji vrstevníci jsem Kafku četla zhruba od patnácti let, ve vydáních ze šedesátých let. Hodně mi tehdy splyval s Prahou Starého Města a chtěla jsem se naučit německy, abych si mohla přečíst originály. Dnes jej čtu jistě jinak, čím dál víc vnímám spíš Kafkův jazyk a styl, to, jak (zvláště romány *Proces* a *Zámek*) prozkoumávají určité řečové situace, gesta, různé mechanismy, argumentační možnosti, než to, jak zobrazují realitu. Ale síla zážitku je vždy obrovská, Kafkovy povídky i romány na mě vždy znovu zapůsobí svou silou, neúprosností, sevřeností, nezbytností, dokonalostí. Vše, co jsem četla o Kafkových dílech, rázem zmizí, stejně tak jako veškerý historický kontext Kafky jako autora židovského, německého, pražského. Znovu stojím před záhadou.

Jste vy kafkologové nějak profesionálně deformováni? Dostala jste se sama už do nějakých kafkologických sporů?

Kafkologické spory jsem zažila pouze v Liblici v roce 2008, na konferenci, která měla připomenout kafkovskou konferenci z roku 1963. Je příznačné, že tu vzpomínkovou konferenci pořádali němečtí vědci z Heidelbergu, Čechy byla zastoupena velmi střídmě, pouze historiky, nikoli literárními vědci. Urputně se tam hádal Alexej Kusák s Martinem Reimanem, synem Pavla Reimana, o tom, kdo přišel s nápadem uspořádat konferenci o Kafkovi. Jinak jsem se setkala pouze s odmítáním určitých konkrétních přístupů ke Kafkovi, například odmítáním přístupů současných tzv. cultural studies lidmi, které spíš zajímají texty v jejich jedinečnosti, nikoli obecné problémy jako gender či antisemitismus a to, jak je zažíval autor a jak se promítají do jeho díla.

Nyní působíte na Texaské univerzitě v Austinu, kde žije silná česká menšina. Jak silná je tam židovská komunita?

Řekněme, že jsme tu dosud viděli víc jarmulek než stetosonů, víc biopotravín než steaků. Komunita tu není nijak velká, uvádí se asi dvacet tisíc lidí takřka v milionovém městě, počet jeho obyvatel se ovšem každých dvacet let zdvojnásobuje, a tento trend prý má pokračovat. Jako v každém větším americkém městě jsou zde instituce konzervativní, reformní i ortodoxní. My chodíme do reformního templu, kde pekně zpívá rabínka Cookie. Na Roš ha-šana přeskakovala ty smutnější části rituálu, místo vzpomínky na zesnulé se ptala přítomných rodin, kdo z nich pojmenoval dítě po někom zesnulém – to že je ta nejlepší forma vzpomínky.

Co se týče českých a židovských komunit: jsou tu malá města s přistěhovalci z devatenáctého století – ti si vlastně ani neřikají Češi, ale třeba Moravané, vztahují se spíš územně. Existují tu projekty mapování těchto komunit, například nahrávání jejich dialektů, které rychle mizí. Takový projekt tu existuje pro němčinu i češtinu. Židovské komunity mimo velká města se zmenšují – to teď nijak nesrovnávám s těmi českými, pouze chci zmínit, že jsem tu nedávno četla reportáž o tak romantickém místě, jako je Laredo na mexické hranici, a místní stárnoucí židovské komunitě.

Projevuje se židovská komunita nějak i mimo svůj okruh, má nějaký přesah do společenského (kulturního, politického) života?

V Austinu má sídlo počítačová firma Dell, jeden z největších výrobců počítačů na světě, kterou založil Michael Dell z texaské židovské rodiny. Dell je asi nejúspěšnější tzv. drop out zdejší velké univerzity, což znamená, že nedostudoval. Jeho peníze jsou ve městě znát dost, jsou po něm pojmenovány instituce, které podporuje, například austinská filharmonie. V roce 1992 koupil půdu v severním Austinu, kde později vznikl Dell Jewish Community Campus, sdružující různé židovské organizace.

V New Yorku uspořádalo České centrum výstavu o samizdatu. Byl na této akci připomenut i židovský samizdat v 80. letech, konkrétně edice Alef?

Kurátorka Daniela Snapp, Kanadanka českého původu, přistoupila k samizdatu jako k artefaktu, a tím se řídil i její výběr. To výtvarné hledisko bylo jasně zřetelné. Z edice Alef tímto specifickým kritériem „prošly“ tituly *Pražský rabinát* Gutmanna Klemperera a *Výroky otců* (Pirkej avot).

ALICE MARXOVÁ

Rabín Leon Modena:

ŽÍT A ZEMŘÍT V BENÁTKÁCH

Z cyklu Rabínské myšlení středověku a renesance

Životní příběh italského rabína Leona Modeny se svou barvitostí, jež však nedokáže zakrýt tragické momenty, ostře odlišuje od biografii většiny rabínských učenců, kteří žili na sever od Alp. I když mnohé jistě zapříčinila Modenova povaha a nahodilosti osudu, nelze si nepovšimnout jistého obecnějšího důvodu Modenovy nestálosti a opakovaných pokusů vydat se novými cestami.

Na rozdíl od Čech, Moravy, Německa nebo Polska přelomu 16. a 17. století nebylo v italských židovských obcích zvykem poskytnout rabínům a dalším profesionálním učencům plat, který by jim umožnil alespoň skromnou existenci. Mnozí italská rabíni tak byli nuceni žít sebe a své rodiny vykonáváním často společensky níže hodnocených prací. V Modenově případě máme k dispozici celou řadu textů, jež dovolují jeho životní pouť rekonstruovat. Vedle jeho spisů, soukromých dopisů a archivních dokumentů je to zejména vlastní životopis nazvaný *Chajej Jehuda* (Život Judův), z něhož tu budeme citovat.

CHAJEJ JEHUDA

Modenova autobiografie je jedním z prvních židovských memoárů. Svým obsahem je bezesporu fascinujícím dokumentem, který by však nebylo správné číst doslovně a považovat jej za úplný popis Modenova života. Srovnáním s dalšími prameny je zřejmé, že autor ve svém životopise celou řadu významných událostí svého života zamlčel, přestože se mnohdy jedná o události, na něž mohl být pyšný. Podobně jako ostatní dochované raně moderní autobiografie (ke srovnání se nabízí například slavný *Svitek protiventství* pražského Jom Tov Lipmanna Hellera) ani Modenův text nebyl určen k vydání tiskem, ale spíše k šíření v okruhu potomků a dalších rodinných příslušníků autora. Tento typ autobiografie současně neměl za cíl pouze informovat o životaběhu významného příbuzného, ale jako svébytný druh etické závěti podával morální ponaučení. Tak i Modena sice zmiňuje své úspěchy, ale současně snad až příliš zdůrazňuje své poklesky, takže jej starší historikové nahlíželi spíše jako obskurní postavičku benátského ghetta a téměř hereatika než jako osobnost hodnou vážného zájmu. Současné porozumění naopak odhaluje Modenu jako vynikajícího učenice pozdní renesance a počátku baroka, myslitele s originálními názory a v neposlední řadě jako

člověka, jenž prošel složitým životem, o jehož zákrutech se nestyděl podat autentickou zprávu.

V BENÁTSKÉM GHETTU

Rodina Modenova otce se přestěhovala (nejspíše v důsledku jednoho z mnoha vyhánání) ve 14. století z Francie do Itálie. Modenovi předkové sídlili nejprve ve Viterbu a později v Modeně, jejíž jméno zůstalo rodinným příjmením i poté, co se rodina přesunula do Boloně a nakonec do Ferrary. Rodina Leonovy matky byla aške-

Leon Modena, kresba neznámého autora.

názského původu. Leon se narodil roku 1571 v Benátkách, jež po celý život chápal jako svůj domov a opakovaně se sem vracel. Přesto se již jako kojeneček s rodiči odstěhoval do Ferrary a dětství prožil v menších městech střední Itálie.

Leon Modena projevoval od počátku všestranné nadání a zájem o studium. Navzdory tomu, že v době protireformace byly omezovány svobody italských Židů, což později pocítil na vlastní kůži i Modena, mohla Itálie pozdní renesance touhu židovského mladíka po vzdělání uspokojit. Leon tak absolvoval nejen rabínské kurikulum běžné i mimo Itálii, ale navíc studoval také poezii, umění psát dopisy, zpěv, hudbu, tanec a latinu. Již jako dospívající mladík začal vynikat v rabínských i jiných oborech. Z doby mezi třináctým a sedmáctým rokem (1584–1588) se dochovala jeho korespondence s řadou dalších židovských mladých mužů, které s Modenou spojovaly podobné intelektuální zájmy. Z této doby se dochovalo Modenovo responzum týkající se modlitby, ale také překlady částí Ariostova *Zuřivého Rolanda*

do hebrejštiny nebo báseň na památku zemřelého přítele, o níž píše: *Dávala smysl v hebrejštině i v italštině. [...] Bylo mi tehdy třináct let a všichni básníci, kteří tu báseň spatřili, ji chválili. Do dnešního dne je předmětem obdivu křesťanských i židovských učenců.*

V téže době se Modenova rodina dostala do finanční nouze a mladý Leon začal vydělávat peníze výukou a psaním. V této době napsal i dialog proti hazardním hrám, jimž ovšem sám opakovaně po celý život propadal. Do této fáze také spadá Modenova svatba, kterou dohodla jeho matka s jednou ze svých neteří jménem Ester. Modena píše v jedné z nejmimavějších pasáží vzpomínek: *Pokusil jsem se získat věštné znamení ve snu, abych spatřil ženu, která se má stát mojí družkou. Snil jsem, že mne jakýsi starý muž bere za ruku a vede mne ke zdi, na níž byl nakreslen portrét, zakrytý oponou. Když oponu roztáhl, spatřil jsem portrét sestřenky Ester a barvu jejích šatů. Avšak tu se obraz začal měnit v jiný, který jsem nemohl rozeznat. [...] Moje matka, její sestra a další příbuzní znovu projednali sňatek, uzavřeli podmínky, potřásl si rukama a předali symbolický svatební dar. Upozornil jsem matku, že Ester je oblečena v šatech téže barvy a vzoru, jaké jsem spatřil ve snu. Byla skutečně krásnou ženou a navíc moudrou. [...] Když se přiblížilo datum svatby, stanovené na 13. sívan 5350 (15. června 1590), napsal jsem svému ctěnému otci, který dlel v Boloni, aby přijel. Pozval jsem také přátele a příbuzné a všichni jsme radostně a se srdcem lehkým jeli do Benátek. Když jsme však přijeli, našli jsme nevěstu upoutanou na lože. Všichni tvrdili, že se nejedná o nic vážného. [...] Avšak její nemoc se den ze dne zhoršovala a nakonec byla blízka smrti. Byla však statečná jako lev a nikterak se nebála. V den, kdy měla zemřít, si mne zavolala, objala mne a políbila. Právila: Víím, že to je hrubé chování. Ale Bůh ví, že během celého roku, kdy jsme byli zasnoubeni, jsme se jeden druhého nedotkli ani špičkou prstu. Nyní, v okamžiku smrti, si osobuji právo umírajícího. Nebylo mi dovoleno stát se tvou manželkou, ale nemohu s tím nic dělat. Tak to bylo v nebi rozhodnuto. Děj se vůle Boží!*

Krátce nato se Leon na naléhání rodiny oženil s Esterinou sestrou Ráchel. Získal také titul *chaver*, první krok k tomu, aby se mohl později stát rabínem. Protože však laičtí představitelé benátské židovské obce zvýšili minimální věk pro rabínskou ordinaci, musel si Modena na jmenování počkat až do věku třiceti devíti let. Živil se jako učitel dětí, psaním dopisů, pravidelným kázáním v synagogách a skládáním příležitostné poezie pro narození, svatby

nebo pohřby. I když se ještě nemohl stát skutečným rabínem, dostal se alespoň jako soudní úředník benátského rabinátu do blízkosti některých prominentních učenců, mezi něž patřil například Šmuel Juda Katzenellenbogen (1521–1597).

Navzdory jistému útlumu byly na konci 16. století Benátky ještě stále důležitým centrem knihtisku, a proto není překvapující, že mladý učenec hledající přívdělek se také zapojil do tiskařského podnikání. Pracoval jako korektor a zajišťoval řadu technických úkolů jako výběr papíru, formát knih nebo jejich vazby. Pro některé knihy skládal úvodní básně, začal však pomýšlet na vydání vlastních spisů, a pomáhat na svět cizím knihám jej proto neuspokojovalo.

RABÍNEM

Roku 1604 odešel do Ferrary, kde získal učitelské zaměstnání. Rodina, kterou tvořili vedle manželky tři synové a dvě dcery, ho posléze následovala. Ve Ferrare prožil tři roky, mezi lety 1607 a 1609 žil znovu v Benátkách. Do této doby spadají důležitá setkání s protestantskými učiteli a diplomaty anglického původu. Během roku 1609 odešel přes Reggio a Modenu do Florencie, kde strávil asi rok. Když se mu však podařilo získat v Benátkách rabínskou hodnost, vrátil se do svého milovaného města, kde byl zvolen kantorem Italské synagogy (Scuola Italiana). Přestože musel vést večerní, ranní i odpolední bohoslužby, přednášet modlitby za nemocné a zemřelé, kázat každou sobotu ráno, vyučovat halaše vždy v pondělí a ve čtvrtek, navíc sloužit jako sekretář obce, roční plat dvaceti dukátů pokrýval jen malou část běžných životních nákladů. Také proto pravidelně kázal na dalších třech nebo čtyřech místech. Díky kazatelskému umění a rezponzům, která nyní mohl vydávat, začal být uznáván jako učenec.

Jeden z jeho křesťanských žáků, se kterým se znal z Florencie, francouzský hebraista Jean Plantavit de la Pause, mu nabídl profesuru v Paříži a roku 1614 si u něj jistý anglický šlechtic, pravděpodobně diplomat sir Henry Wotton (1568–1639), objednal popis židovských obyčejů pro krále Jakuba. Modena žádosti vyhověl italským spisem *Vita, riti, e costumi de gl' Hebrei* (Život, rituály a obyčeje Hebrejů). Tento spis je prvním popisem židovských rituálů, který byl napsán v místním jazyce židovským autorem a není určen židovskému čtenáři.

Na konci roku 1617 zemřel nejstarší Modenův syn Mordechaj a o několik let později, roku 1622, také nejmladší syn Zebulun, který se již dlouho předtím pohyboval ve společnosti židovských výtržníků a násilníků: *Dva bratři, necht' jsou jejich*

jména vymazána, domluvili léčku společně s bastardem Jicchakem ze spagnolettovské rodiny a s bastardem Avramem Ciompo della Bel [...] a se čtyřmi sefardy: David Mocatto, Moše Emanuel a bratři Jicchak a Jaakov Montalti, necht' jsou jejich jména vymazána. [...] Bastard Jicchak mého syna sledoval a přesně v okamžiku, kdy jsem přišel – neboť jsem byl o spiknutí informován a šel jsem Zebulona najít, abych jej dovedl domů –, se vynořili, shlukli se a předstírali, že chtějí zbít někoho jiného. Onen bastard na něj zavola: ‚Pojď sem, tví přátelé se bijí!‘ Jakmile k nim došel, udeřili jej do hlavy, aniž vyšla krev. Pak jej

Titulní list Modenovy knihy *Medaber Jehuda*, Benátky 1602.

bodli do hrdla mečem nebo oštěpem, takže utíkal a volal: ‚Otče! Otče! Umírám!‘ Krev tryskala jako zřídlo...

Navzdory osobním ztrátám rostla Modenova učeněcká a ještě více kazatelská prestiž. Vydal tiskem několik etických spisů, dvojího vydání se dočkal spis *Galut Jehuda* (Judovo vyhnanství), slovník obsahující překlady obtížných biblických výrazů do italštiny. Vysoce ceněna byla jeho kázání. Vycházela tiskem a navštěvovali je kvůli jejich rétorické kvalitě dokonce i urození Nežidé: *Když se četly roku 5389 oddíly Tazria a Mecora (28. dubna 1629), kázal jsem v sefardské synagoze. V publiku byl bratr francouzského krále, doprovázený dalšími francouzskými šlechtici a pěti nejvýznamnějšími křesťanskými kazateli, kteří toho roku na Letnice kázali. Bůh vložil do mých úst taková slova, že všichni byli potěšeni, včetně mnohých křesťanů, kteří byli přítomni.*

Krátce po tomto úspěchu Modenu štěstí znovu opustilo. V létě roku 1629 vypukla v Benátkách morová epidemie, které podlehl Modenův milovaný zeť Jaakov ha-Levi, manžel jeho dcery Diany. Současně se objevilo napětí mezi Modenou a vedením benátské obce, které uvažovalo o zákazu hazardních her. Modena sice v tomto období

sám nehrál, vydal avšak rezponzum, ve kterém zpochybňoval, že by hazardní hry byly podle židovského náboženství hříchem. Dcera Diana se znovu provdala a odstěhovala se z Benátek, zanechala však svého syna z prvního manželství na výchovu u dědečka. Z nejasných důvodů se teprve čtrnáctiletý hoch pokusil bez souhlasu cenzury vydat Modenův spis *Brit Jehuda* (Smlouva Judova) a dědeček se o celé věci dozvěděl teprve v okamžiku, kdy vnuka uvrhli do vězení. S cenzurou souviselo i další Modenovo trápení. Roku 1637 vyšel péčí hebraisty Jacquese Gaffarela v Paříži Modenův spis o židovských zvycích. Teprve nyní si Modena uvědomil, že leccos v knize, původně určené anglickým protestantům, by mohlo být z katolického hlediska chápáno jako škodlivé. Modena se rozhodl předstoupit dobrovolně před komisi inkvizice, předložil k cenzuře svůj rukopis a nechal vytisknout nové vydání spisu.

Poslední desetiletí Modenova života bylo poznamenáno vršícími se rodinnými problémy, zejména hádkami s manželkou, u které se navíc začala projevovat mentální porucha. Modena ztratil většinu svých příjmů z výuky a z kazatelské činnosti, v níž mu navíc bránila i silná záducha, a byl závislý na milodarech patronů. Propadl navíc hazardu a jeho dluhy rostly. Je překvapující, že navzdory zmíněným těžkostem rozvíjel i v těchto letech učeněcké zájmy. Nejvýznamnějšími literárními plody tohoto období jsou spisy *Ari nohem* (Řvoucí lev, polemika proti kabale) a *Magen ve-cherev* (Štít a meč, polemika proti křesťanství).

PO ODCHODU ZE SVĚTA

Ani po svém odchodu z tohoto světa na šabat 21. března 1648 nemizí Leon Modena z historikova hledáčku. Dochovaly se totiž například detailní zápisy z jednání představitelů Modenovy synagogy, týkající se jeho pohřebních obřadů, zahrnující zvláštní loď, jež převezla tělo na Lido, kde byl umístěn židovský hřbitov. Snad ještě zajímavější jsou dokumenty, popisující vypořádání pozůstalosti. Dcera Diana, v souladu s Modenovou závětí jediná dědička, nechala vyhotovit detailní soupis předmětů v majetku svého zesnulého otce a tyto předměty pak dala ocenit. O dědictví se rozdělila se svou sestrou Ester. O několik let později se však do Benátek vrátil poslední ze sourozenců, prostřední syn Jicchak, který žil od 30. let 17. století v Brazílii. Když zjistil, že oněch několik předmětů z otceva majetku si rozdělily sestry, vyvolal soudní spor, v jehož důsledku obě ženy musely prodat veškerý svůj majetek, aby uhradily náklady spojené s procesem.

PAVEL SLÁDEK

KORUNA DOBRÉHO JMÉNA

Ikonografická výzdoba židovských náhrobků a její symbolika

Židovským náhrobkům a symbolice jejich výzdoby ve světle tradice je věnována kniha Ivy Steinové *Maceva*. Pod tímto titulem – termínem pro náhrobní kámen v hebrejštině – jsou veřejnosti

Náhrobek s motivem livjatanu. Ivančice, 1832.

zpřístupněny výsledky autorčiny několikaleté systematické práce na dané téma. Text knihy i rozsáhlá fotografická dokumentace vznikly v rámci programu *Odborné poznávání, vědecké hodnocení, dokumentování a evidence movitého kulturního dědictví*, který prostřednictvím Národního památkového ústavu financuje MK ČR.

CÍLE VÝZKUMU

Svůj záměr formuluje Iva Steinová v úvodu ke knize následovně: „Při návštěvách židovských hřbitovů badatel i návštěvník narazí dříve či později na výzdobu, které v daném momentu nerozumí nebo nezná souvislost motivu výzdoby a textu náhrobku nebo osoby zemřelého. Pro badatele je to příležitost k tomu, aby se pokusil symbol určit a interpretovat. Mnohá témata výzdoby jsou jednoznačná, přesto pro návštěvníky bez hlubší znalosti judaismu nejasná. Některé výtvarné motivy však mohou být interpretovány ve více rovinách a přesný význam symbolu záleží na dalších souvislostech. Proto jsem se pokusila o souhrnné zpracování ikonografické výzdoby židovských náhrobků na našem území, které je založené na vlastních zkušenostech a poznatcích. Jedním z cílů této práce bylo pojmenovat rozdílné významy stejného výtvarného motivu a ukázat různé možnosti interpretace na konkrétních příkladech.

Bohatství hřbitovů a náhrobků, dochovaných do dnešních dnů, umožňuje shromáždit a posoudit základní typy výzdoby a dekorace. Předmětem zájmu jsou náhrobky, převážně dochované in situ (na původním místě) od konce 16. století do poloviny 20. století. Z hlediska více než tří tisíc let trvání judaismu je to krátké a poměrně nedávné období, na našem území však v této době vznikly výtvarně nejzajímavější židovské sepulkrální památky.“

KLASIFIKACE SYMBOLŮ

Knihy je rozčleněna do šesti kapitol, kterým předchází úvod se základními informacemi o pravidlech a tradicích, které jsou v židovství spojeny s úmrtím a pohřbíváním, o činnosti pohřebního bratrstva chevra kadiša a o vývoji podoby hrobů a náhrobků. Jednotlivé kapitoly vycházejí z klasifikace symbolů, které se na náhrobkách objevují, a z jejich spojení do souvisejících významových okruhů: 1) symboly Tóry, znamení pro koheny a levity, znázornění dobročin-

Náhrobek s motivem lodi. Luže, 1850.

nosti; 2) náhrobky s motivem koruny typu keter a atara; 3) mužská a ženská jména, symboly pro povinnosti žen, šlechtické náhrobky, náhrobky dívek a dětí; 4) motivy povolání a práce na náhrobkách; 5) náhrobky se symboly zármutku a skonu; 6) náhrobky spojené s očekáváním příchodu Mesiáše. Dále v publikaci najdeme obsáhlý seznam literatury, se-

znam 118 barevných, převážně fotografických vyobrazení, jmenný rejstřík, místopisný rejstřík a mapu židovských hřbitovů v České republice, které jsou v textu zmíněny.

ŽIVOTY A OSUDY

Najdeme tam ale ještě ledacos navíc. Autorka – vedle pohledu badatele a respektování příslušných zásad vědecké

Náhrobek s motivem šofaru. Turnov, 1819.

práce – neztrácí ze zřetele ani onoho zmíněného „návštěvníka bez hlubší znalosti judaismu“ a trpělivě vysvětluje významy, souvislosti a okolnosti pojmů a termínů, týkajících se židovské historie, náboženství či tradice. Občas jako by opravdu docházelo k tomu, o čem Iva Steinová píše v osobním mottu, které celé práci předchází, jako by skrze zobrazení na náhrobních kamenech, hebrejské nápisy a symboly ti, kterým jsou věnovány, vyprávěli příběh svých životů a osudů, zarámovaných do židovského způsobu existence a současně do české a moravské krajiny, ve které se řízením osudu ocitli, v níž zemřeli a kde čekají na Mesiáše a na vzkříšení.

Pro toho, kdo si knihu *Maceva* pozorně přečte, přestanou být židovské hřbitovy pouze místem plným záhadných písmen a znaků s tajemnou atmosférou něčeho cizího a vzdáleného. Bude je vnímat také jako místo posledního odpočinku konkrétních lidí, kteří tu nedařilo prožili své životy, udrželi si vlastní osobitost i tradici a jejichž radosti i trápení na tomto světě provázela víra ve svět, který přijde.

JIRÍ DANÍČEK

(Iva Steinová: *Maceva*. Židovský náhrobek a symbolika jeho výzdoby ve světle tradice. Vydal Národní památkový ústav, Valdštejnské náměstí 3, Praha 1. Fotografie Iva Steinová, text i popisky vyobrazení paralelně česky a anglicky. Počet stran 206, pevná vazba s přebalem, formát 26 x 22,5 cm. Náklad 500 výtisků, vydání první; dop. cena 615 Kč.)

EWALD OSERS (1917–2011)

Zemřel překladatel a básník z Prahy

Dne 10. října zemřel v Readingu u Londýna překladatel a básník, pražský rodák Ewald Osers. O jeho smrti přinesly nekrology nejdůležitější britské deníky, ve kterých byl připomenut jako jeden z předních překladatelů východoevropské literatury do anglického jazyka. Osers z tohoto kulturního okruhu přeložil více než 150 děl (asi třetinu tvoří básnické sbírky) a jeho jméno uvádí prestižní *Who is Who in Poetry* a *International Books of Honour*. Za své dílo byl vyznamenán v mnoha zemích; ve své rodné zemi je čestným doktorem olomoucké univerzity, od Václava Havla dostal medaili Za zásluhy, dále Cenu Jana Masaryka Gratias agit aj. V českém překladu vyšly jeho autobiografie *Loňské sněhy*, básnická sbírka *Anamnéza* a dvojjazyčná sbírka o Praze *Golden City/ Zlaté město*.

Ewald Osers na autorském večeru v Kulturním centru Židovského muzea v Praze, 2005.

PŘEKLADY

Ewald Osers překládal z řady jazyků, známý je však hlavně svými převody české a slovenské poezie a prózy. Do angličtiny přebásnil verše Nezvala, Halase, Hory, Holuba, Hanzlíka, Bartušky, Skácela, Rúfusa, Válka a dalších; přeložil prózy Muchy, Hostovského, Lustiga (překlad románu *Krásné zelené oči* byl v Británii navržen na Pulitzerovu cenu), Karla Čapka, Ivana Klímy a slovenskou knihu Alfréda Wetzlera *Čo Dante nevidel* o útěku z Osvětimi. K vrcholům Osersova díla patří překlad poezie Jaroslava Seiferta, který kdysi prohlásil, že mu kvalita překladu dopomohla k Nobelově ceně. Ivan Klíma ve své gratulaci k Osersovým devadesátinám mluví o „geniálním překladateli“. Přitom ani čeština, ani slovenština, ani angličtina nebyly Osersovou mateřštinou. Česky se naučil v dětství na ulici a na soukromých hodinách, slovensky z poslechu slovenských zpráv a angličtinu si pořádně osvojil až jako dospělý po emigraci do Británie.

Jeho rodným jazykem byla němčina. Narodil se 13. května 1917 v pražské židovské rodině, chodil do německých škol a své první básně psal německy (pod pseudonymem Walter Hart). Jeho matka (otec již zemřel) prokázala předvídatost, která chyběla tisícům jiných: vystrnadila ho z Čech do Británie ještě před Mnicho-

vem. Sama pak zahynula v koncentračním táboře.

Již za války publikoval Osers v týdeníku *Central European Observer*, vydávaném československou vládou v exilu, a v angločeskoslovenském kulturním čtvrtletníku *Review*, vydávaném v letech 1941 až 1945, který redigovali Pavel Tigrid, Karel Brušák a Valter Berger (krátce po válce byl jeho londýnským redaktorem i on). Přitom se ze všech sil vrhl na angličtinu, dokončil externí studium jazyků na Londýnské univerzitě a už roku 1945 vydal svou první anglickou antologii české poezie. Jazyk ovládl dokonale: v BBC, kde 38 let pracoval jako překladatel a redaktor, se stal legendou – dopravoval se až na kontrolora, jenž dohlížel na správnost angličtiny rodilých Britů.

VLASTNÍ POEZIE

Své vlastní anglicky psané verše se odvážil zveřejnit hodně pozdě: sbírka *Wish*

You Were Here vyšla roku 1976 a *Arrive Where We Started* až v r. 1995. Měla to být podle jeho slov jen „pohlednicová“ poezie o dojmech z cest a dovolených, ale je to o hodně víc. Osersovy verše jsou na první pohled plné optimismu, přitom však mezi nevinnými básnickými popisy Španělska nebo Itálie narazíme najednou na zmínky o Osvětimi či Majdanku, mezi oslavou krás Prahy se vynoří obraz chlapce zmateného událostmi, které ho nutí opustit milované rodné město. Osers působil dojmem spokojeného člověka, naplněného prací, s níž nepřestal do posledního roku života, a šťastným dlouholetým manželstvím s Angličankou Mary, rozenou Harmanovou. Myšlenky na holokaust a matčin osud ho však nepřestaly trápit. Jeho poezie svědčí také o složitém postoji k judaismu. Na jedné straně se prohlašuje za bezvěrce a proklíná „nesmyslnou obřízku“, která z lidí dělá „štvané uprchlíky“. Na druhé straně vyjadřuje lítost nad svou neschopností věřit a údiv nad svým dojetím při pohledu na středověkou synagogu.

Osersova žena Mary zemřela osm měsíců před ním. Přežili ho syn, který se přestěhoval do Čech, a dcera, která žije v Británii.

ZUZANA SLOBODOVÁ, Londýn

EWALD OSERS

Středověká synagoga v Toledu

Pět set let poté,
co ze Španělska vypudili Židy,
teď dvojjazyčná návštěví (španělsky,
hebrejsky)
vedou turisty k synagoze.

Vitríny s diagramy, s mapkami
středisek židovskošpanělské kultury,
nenesou stopy po pocitu viny:
jména měst Córdoba, Sevilla, Segovia
spojuje rudá šňůrka, mysl však
zalétá až do Amsterdamu, do Soluně,
do Majdanku a k mrakům dýmu.

Co je to v onom obdélníku,
že zmlká hlučný dav,
co vede turisty, že šeptají a chovají se
tíše?

A já, který jsem nikdy nedbal o svůj
původ,
jsem náhle dojat oním vážným tichem
a moje dávno necvičené oči
luští zlacené nápisy jak jinotaj:
Melech há-olam
a
Adonaj.

Sedačková lanovka na Alpkopf v Serfausu

Ptačí sen
bez tíže
bez zvuku
v nehybných větvích
smrků a modřinů

A míhání sněžných plání

Uspávající
nenápadný rytmus
každých třicet sekund
otřes přes válec

Slunce za zřítelnicí
je stroboskopicky rozsekané
na drobná bodnutí
pronikající větvemi stromů

A míhání sněžných plání

Podivný pocit štěstí
poklidu beze slov
bez úvah bez dumání

A míhání sněžných plání

(Z německého originálu přeložila
Zlata Kufnerová. Ze sbírky *Anamnéza*,
Praha 1986.)

TICHÁ PLÁŽ

V Izraeli vyšel grafický román Michal Tamirové

Kdo zabrousil v posledních dvou letech do některého izraelského knihkupectví, mohl tam narazit na přitažlivou obálku knihy v tvrdých deskách, z níž se na něj dívají dvě tváře na opuštěném mořském pobřeží: stará paní v květovaných plavkách se smutným, jakoby nechápavým výrazem v očích a v pozadí dívka hledící opačným směrem, k obzoru se zapadajícím sluncem. Podtitul knížky upozorňuje, že *Tichá pláž* (2009) autorky Michal Tamirové je „grafický román“, což je jen jiné označení pro komiks v jeho vážné poloze, tam, kde se použít do výpovědi vyhrazených tradičně takzvaným vysokým druhům umění (dosud se najdou lidé, pro něž je komiks jen jiné jméno pro oddechovou obrázkovou četbu určenou především dětem a mládeži). Sám název a výjev zobrazený na přebalu navozují zvláštní melancholickou atmosféru a předznamenávají témata, jež kniže dávají plné právo honosit se titulem „román“: osamělost a stáří, ticho a propast mezi generacemi.

V Izraeli sice nenajdeme hlubokou tradici komiksu coby žánru otevírajícího fascinující škálu uměleckých možností, jak to známe třeba z Francie či z USA, v posledním desetiletí tu ovšem vyrostla řada pozoruhodných autorů. Zajímavé je, že mezi autory často vynikají výtvarnice-ženy. Do češtiny tak už byly například přeloženy *Hluboké rány* Izraelsky Rutu Modanové, existenciálně laděný komiks sledující neutěšené životy několika hlavních protagonistů na pozadí izraelské reality v době druhé intifády (důležitou roli tu hraje pátrání po anonymní oběti teroristického útoku).

Prvotina Michal Tamirové *Tichá pláž* je oproti tomu osobnější, intimnější, jedná se totiž o autobiografii – ostatně právě autobiografickým tématům se v komiksu věnovala s úspěchem už řada jiných autorů: kromě *Persepolis* a řady amerických titulů přeložených do češtiny uvedme alespoň dvojdílný grafický román *Maus* Arta Spiegelmana. Podobně jako u románu *Maus* tu autorka zpracovává nikoli pouze příběh vlastní, ale spíše mezigenerační, navíc hluboce poznamenaný válečnou minulostí a tragédií holokaustu. Dů-

raz je ovšem kladen jinam než u Spiegelmanova komiksu: ne už na minulost a na otázku, jak to všechno bylo, nýbrž daleko spíše na současnost, na to, jak generace prarodičů dožívá v osamělosti a nepochopení své stáří. Dotýká se i citlivého

bodů dědičného traumatu, které se přenáší z rodičů na děti a není lehké je zlomit.

PŘÍBĚH JEDNOHO DNE

Vyprávění *Tiché pláže* je rámováno příběhem jednoho dne, kdy se hrdinka, třicetiletá Michal, vydává na pohřeb své babičky, o jejíž smrti se dozví ráno po telefonu. Úvod je málomluvný a tlumený, v prvotním šoku prolétne hrdince hlavou jen jediná věta, jež může znít povědomě každému z nás: „Teď už vím, že kdyby neumřela, stejně bych jí zapo-

mněla zavolat.“ Pomalu se začínají vynořovat vzpomínky z dob zcela nedávných i z hlubokého dětství. Při osamělé cestě z Tel Avivu do Haify má Michal

dost času k úvahám o tom, jaký život vlastně babička ve stáří žila a kým ve skutečnosti byla: jak už to tak bývá, k podobným myšlenkám nás často přivede až smrt člověka, jehož jsme doposud pro nedostatek času a zájmu zanedbávali.

Ve vyprávění se tak neustále střídají dvě roviny, přítomnost a minulost, či lépe vnitřní tok myšlenek a vzpomínek, neuspořádaných retrospektiv – ale je to právě ona neuspořádanost, jež diktuje vnitřní přirozený rytmus textu. Michal Tamirové se zde daří zvláštní věc, totiž přenést na pole komiksu literární techniku „proudu vědomí“, do něhož vnější skutečnost – cesta nejprve vlakem a pak autem, vyzvednutí matky při cestě na hřbitov, návštěva babiččina opuštěného bytu či její staré přítelkyně – zasahuje jen okrajově, tlumeně a jakoby zdálky. Tomu ostatně přizpůsobila Tamirová i výtvarnou složku: zatímco černobílá pasáže věnované introspekčním přitahují zrak propracovanou expresivní kresbou, do oranžova kolorované pasáže zobrazující reálnou rovinu jsou pusté, rozmlžené a sdělují jen málo detailů. Jako kdyby autorka chtěla říci: to základní se odehrává uvnitř, v našich vzpomínkách a v tom, jak si je uspořádáváme a jak jim sami rozumíme. Komiksová forma se tu odhaluje jako médium až překvapivě příhodné pro takovouto osobní výpověď, pro věrný odraz niterného dění: neplýtvá se zbytečně slovy, expresivní kresba zachycuje dostatečně výmluvným způsobem rozporuplnost hrdinčiných pocitů, a to, co by u čistě literárního textu bylo na překážku – absence jednotné dramatické linie, časté přeskokování v čase a jistá roztržitost obsahu, tu vyvstává zcela přirozeně jako sled vnitřních obrazů.

DLUH VŮČI BABIČCE

Sám titul „Tichá pláž“ je odkazem na konkrétní místo, skutečně existující pláž v Haifě, kam podle vzpomínek Michal chodívala se svou babičkou jako malá holčička. Byla to pláž vyhrazená ortodoxním ženám, které se podle halachy nesmí ukazovat jen v koupacím úboru před cizími muži: právě toto ženské prostředí symbolicky poukazuje na prizma, jímž Tamirová na celý autobiografický příběh pohlíží. Čtenáři se tu otevírá ženský svět viděný ženskýma očima, zatímco mužské postavy tušíme v pozadí jako pouhé stíny, které do uzavřeného kruhu

„žen mezi sebou“ pronikají jen sporadicky. Nenechme se ovšem mýlit, Tamirová nehraje na žádnou módní genderovou notu a ženy vystupující v jejím komiksu (kromě autobiografické hrdinky a její babičky i dvě sestry a především ženská linie rodu z obou stran – Michalina matka a babička z matčiny strany) se nepodobají stále mladým, dobře udržovaným ženám z lifestyle-

vých časopisů ani hrdinkám z amerických „ženských“ seriálů typu *Sexu ve městě*. Falešné idylické slupky odpadají a ženský svět se obnažuje ve svých hořkých, bolestivých, často pramálo lichotivých podobách: Tamirová na střídajících se generacích i historických kulisách rozvírá frustrace dětství, mládí, středního věku i stáří a umírání, to vše v opakovaných kruzích generačního neporozumění, mýjení a v konečném důsledku osamělosti.

Komiks *Tichá pláž* není rozhodně laskavé čtení, které hladí po duši, přesto však nezanechá ve čtenáři jen trpkou pachut zmaru: dokáže se totiž osvobozujícím způsobem podívat tváří v tvář i nepříjemným stránkám života, k nimž jsme zvyklí obracet se zády, vytěšňovat je a odklízet kamsi na okraj, pryč z našeho zorného pole. Michal Tamirová prohlásila v jednom rozhovoru, že tvorba komiksu pro ni znamenala splacení jistého dluhu, který vůči zesnulé babičce pocítovala. Možná se jí ale podařilo něco víc: vybídnout nás k tomu, abychom se podívali do očí starých lidí kolem sebe a alespoň se pokusili najít si k nim cestu.

MAGDALENA KRÍŽOVÁ

POSLEDNÍ LET PETRA GINZE

Pražský rodák Petr Ginz žil v rodném městě, které miloval, avšak ve špatné době: v roce 1942, ve čtrnácti letech, byl deportován do terezínského ghetta, o dva roky později ho nacisté zavraždili v Osvětimi. Po statisících dětí, které stihl stejný osud, zůstalo sotva jméno, někdy ani to ne. Jméno Petra Ginze víc než půl století po jeho smrti zazářilo jako meteorit, jmenuje se po něm planetka, jeho kresba letěla do vesmíru; stal se legendou, symbolem zničených životů a zmarněných nadání. Napomohla k tomu paní Chava Pressburgerová péčí o bratrův odkaz a Petrovo velké nadání: psal zajímavé příběhy a velmi dobře kreslil. A taky náhoda, díky níž byly zachráněny některé jeho texty, deníky a kresby, i časopis *Vedem*, který založil a každý týden v ghettu vydával. V roce 2003 Petrovu kresbu, znázorňující pohled z Měsíce na Zemi, vzal s sebou do raketoplánu Columbia izraelský kosmonaut Ilan Ramon; raketoplán však při návratu explodoval (ten den měl Petr narozeniny). To jsou ve zkratce všechny důležité body příběhu, který nabyl rozměru antické tragédie.

Možností, které Petruv příběh nabízí, jeho citový, dramatický i edukativní potenciál využili tvůrci amerického filmového dokumentu *Poslední let Petra Ginze*, jehož zvláštní projekce v listopadu proběhla v pražské Španělské synagoze. Autorům filmu se podařilo vyhnout několika úskalím: nevyužívají příliš drastické dokumenty, nemoralizují, v komentářích jsou věcní, šetří slovy, nasazují je tam, kde je třeba posunout děj nebo dát základní informaci. Působí

hlavně obrazem, přičemž využívají tradiční prostředky dokumentárního filmu, které prokládají animací: velmi působivě a citlivě tak rozhýbou výtvarná díla Petra Ginze a někdy i artefakty z dílny amerických tvůrců (transport do Osvětimi aj.); jindy působí jejich animace příliš hlučně a barevně (úvodní a závěrečné, příliš dlouhé „kosmické“ sekvence).

V *Posledním letu Petra Ginze* se najde něco pro každého, porozumí mu i dítě. Je dobře, že ho dostanou informační centra

OSN po celém světě, aby je využila při vzdělávacích programech o holocaustu. S filmem počítá ve svých projektech také Opona, o. p. s., která zvláštní projekci organizovala ve spolupráci s Evropským institutem šoa a ŽM v Praze. Film natočili režiséři Sandy Dickson a Churchill Robert ve spolupráci s Chavou Pressburgerovou. Produkce: Wake Forest University a Institut dokumentárních filmů Floridské univerzity. (tp)

ČESKÁ POŠTA A GHETTO TEREZÍN

Listopadové výročí prvního transportu do Terezína připomněla originálním a důstojným způsobem Česká pošta s. p.: Na čtvrtek 24. listopadu (v den 70. výročí tohoto transportu a současně vzniku terezínského ghetta) připravila pro obě události příležitostná razítka, z nichž jedno bylo k dispozici na poště Praha 06 v Hybernské ulici a druhé na poště v Terezíně. Pošta v Hybernské byla vybrána proto, že první transport byl vypraven právě z dnešního Masarykova nádraží.

Pošta též připravila (v počtu 2000 kusů) pamětní list.

Grafický návrh příležitostných razítek vytvořila Renáta Fučíková: na prvním je vyobrazen kufr s židovskou hvězdou, číslem prvního transportu a adresou jednoho z deportovaných, na druhém pohled na město z ptačí perspektivy a v něm razítko, které dostávali Židé do průkazu totožnosti. Pamětní list tvoří známka s kresbou Petra Ginze *Měsíční krajina* a jeho portrétem a uvedené razítko k výročí vzniku ghetta.

Nápad vznikl přímo v oddělení známkové tvorby České pošty. Její vedoucí ing. B. Janík k tomu říká: „Jsem jedním z iniciátorů petice pro vydání známky Petr

Ginz (připomeňme, že právě tato petice vedla roku 2005 k vydání zmíněné známky s chlapcovým portrétem a kresbou), a proto mám k této tematice hluboký vztah. Když jsem se bavil s kolegou Michalem Hauzrem, jaká nás v nejbližším období čekají významná výročí, odpověděl, že je to tragédie jménem Terezín. A pak už šlo všechno rychle...“

Pamětní list lze zakoupit na poště v Jindřišské ulici č. 14 u přepážek č. 29 a 30 až do vyprodání. Jeho cena je 40 Kč.

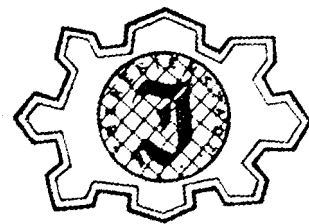
(am)

24.11.2011 PRAHA 06

70 LET OD PRVNÍHO
TRANSPORTU

THERESIENSTADT
TEREZÍN 24.11.2011

70. VÝROČÍ VZNIKU
GHETTA TEREZÍN

FOTBALOVÝ DIRIGENT

Hugo Meisl, trenér v buřince

Nutno předeslat, že biografie fotbalového odborníka a organizátora Huga Meisla není úplně tradiční životopis. Hlavním hrdinou totiž není tak úplně ten, o němž se píše, tedy Hugo Meisl, ale to, čím žil – tedy fotbal. Kniha je nabita fakty, a to i velmi detailními, z fotbalového světa. Občas do něj proniká i svět okolní, ale společnost, historické okolnosti (mj. rozpad Rakouska-Uherska, vznik nástupnických států, velká hospodářská krize, italský fašismus a nástup německého nacismu) jsou tu nazírány optikou fotbalu – tedy jak ovlivňovaly možnost mezinárodních zápasů. Jako bychom četli osobitou

Hugo Meisl, foto z 30. let.

verzí *Mužů v offsidu* nebo *Klapzubovy jedenáctky*. Pohybujeme se tu ale v mnohem vyšších patrech fotbalového dění: sledujeme vrcholný fotbalový management od konce 19. století až ke sklonku 30. let 20. století, osudy tehdejšího fotbalového krále, iniciátora a organizátora vrcholných evropských soutěží, který dokázal přivést na tribuny tisíce diváků, inovativního trenéra nejslavnějšího rakouského týmu, rozhodčího, sportovního novináře, vydavatele a tlumočnicka v jedné osobě.

STUDENT

Hugo Meisl se narodil před sto třiceti lety 16. listopadu 1881 v Malešově u Kutné Hory v židovské rodině Ludvíka a Karoliny, roz. Mauthnerové. Otec byl obchodník s textilem, matka pocházela z velmi zámožné rodiny majitelů textílek. Rodiče měli šest dětí, Hugo byl prvorozený, a proto měl splnit otcovo přání a stát se bankovním úředníkem. Tím se po studiích na obchodní škole ve Vídni, kam se rodina přestěhovala roku 1895, skutečně stal – ale tehdy už ho zajímal hlavně fotbal. Hrát začal už na škole: jako čtrnáctiletý vstoupil do klubu Vienna Cricket and Football Club a kopané věnoval tolik času, že ani neodmaturoval. Jak dokazují autoři, Vídeň konce 19. století byla svědkem fotbalu spíše vzdělanějších a movitějších vrstev, ti chudší na to neměli čas (jejich chvíle přišla až později, v letech dvacátých 20. století). Výjimkou byli žáci a studenti, jako Hugo Meisl, kteří fotbal hráli, ač to měli

zakázáno pod trestem vyloučení ze školy. Jeden student se prý proto na zápasech svého mužstva maskoval – hrál s černou parukou a s nalepeným plnovousem... Hugův otec nesl synovy zájmy s nelibostí a po neúspěchu na obchodní škole ho poslal do světa, aby se ještě vzdělával – Hugo tak žil v Terstu, Benátkách a Paříži, ale po návratu se znovu vrhl na hřiště. Z cest si však přivezl cenné jazykové znalosti: bez problémů se domluvil italsky i francouzsky, při dalších cestách se naučil výborně anglicky a švédsky, uměl i slušně maďarsky, což později využil jak při práci v bance, tak především při organizování mezinárodních utkání.

POUŽITELNÝ POD STÁLÝM VEDENÍM

Na konci léta 1899 musel nastoupit do zaměstnání do rakouské Zemské banky a jako bankovní úředník se příštích dvacet let živil. Svou práci rád neměl. Svědčí o tom posudek, který mu nadřízení napsali roku 1920: „Použitelný pod stálým vedením“ a ještě o několik let později: „Zkušený úředník, silně rozptýlený jinými zájmy.“ Při svém zaměstnání totiž H. Meisl stihl pracovat v předsednictvu Rakouského fotbalového svazu (ÖFB), angažoval se v Mezinárodní fotbalové federaci FIFA, prosazoval ideu profesionalizace fotbalu a Středoevropského a Mezinárodního poháru, staral se o národní mužstvo, psal články o fotbalu. Těžko vyjmenovat všechny myšlenky a události, za něž a v nichž se angažoval, proto zmiňme jen ty nejzásadnější.

SPORT JAKO CESTA KE SPOLUPRÁCI

Roku 1906 docílili Češi toho, že Český fotbalový svaz byl přijat organizací FIFA jako samostatný zástupce. Proti tomu se postavili zástupci rakouského svazu – v čele s Hugem Meislem – s tím, že ve FIFA nemohou být zastoupeny týmy, které nereprezentují samostatné státy. Češi se tak nemohli účastnit olympijských her v Londýně (1908) a ve Stockholmu (1912) a bojkotovali spolupráci s Rakous-

kem, což jak píše autoři, bylo ke škodě všech, neboť zápasy se Spartou či Slavií patřily ve Vídni k vrcholům sezony. To, že Meisl nesouhlasil s účastí Čechů, lze vysvětlit tím, že sport vnímal naprosto nepoliticky a nechtěl do něj vnášet národnostní spory. V době, kdy žil, stejně jako dnes, byl však fotbal pro mnohé fanoušky jedním z hlavních projevů národní identity, a tak se při některých zápasech týmů bývalé c. k. monarchie rakouští, maďarští a českoslovenští hráči i diváci zuřivě potírali. Současně ale na historických vztazích a spolupráci založil Meisl svou myšlenku Středoevropského poháru, Mitropy, a v jeho zázračném týmu hráli a patřili k nejlepším vídeňští Češi – např. legendární Josef (Pepi) Bican či původem Moravák Matthias Sindelar. Meisl vnímal sport jako cestu k mezinárodní spolupráci, jakéhosi posla spolupráce ekonomické a politické. Po návratu z bojiště první světové války (v níž to dotáhl až na kapitána a dostal několik vyznamenání za statečnost) napsal: „[Sport] hodně přispěje k obnově dřívějších dobrých vztahů a musíme se snažit, aby vedle Internacionály sociální demokracie, vedle Internacionály vědy a kapitálu vznikla také Internacionála sportu, která bude mít vliv a trvaní.“

STŘEDOEVROPSKÝ POHÁR A PROFESIONALIZACE HRÁČŮ

Když Meisl bojoval za myšlenku Středoevropského poháru, neměl na mysli jen ideály mezinárodní spolupráce a „Internacionálu sportu“. V téže době, kdy vznikala Mitropa (polovina 20. let) se ve fotbalových svazových kruzích řešila zásadní otázka amatérismu či profesionalizace. Meisl sám prosazoval profesionální hráče a kritizoval falešný amatérismus, kdy hráči peníze nedostávali oficiálně, ale tajně či v podobě zaměstnání, do nichž nedocházeli, ale brali za ně plat. Z evropských zemí zavedli jako první profesionální fotbalisty Angličané; středoevropské svazy a hlavně zástupci Německa s novým systémem dlouho nesouhlasili. Jak ukázal H. Meisl, profesionalizace fotbalistů byla nutnost, jak si udržet dobré hráče a vytvářet pro ně i pro diváky kvalitní zázemí. Profesionální spolky pak potřebovaly příjmy, které jim poskytovaly zaplněné tribuny – a ty zaplnily jen pěkné zápasy. První ročník Středoevropského poháru se konal roku 1927 v Itálii. O to se velkou měrou přičinil právě Meisl, který chtěl šikovně Italy pro turnaj získat – a Mussoliniho vláda měla zájem na dobrých vztazích s Rakouskem a Maďarskem. Turnaji předcházela konference zástupců svazů v Benátkách a při této příležitosti dostal H. Meisl

od Duceho fotografií s věnováním. A v březnu 1930 jej italský král „za zásluhy o rakousko-italské vztahy ve fotbalovém sportu“ dokonce jmenoval rytířem italské koruny. Doby, kdy by mu Duce jako Židovi ruku asi těžko podal, se Meisl našťastí nedožil. Pohár Mítropa se konal každoročně v letech 1927–1939, do finále se pravidelně probojovaly i československé týmy SK Slavia a AC Sparta – ta v letech 1927 a 1935 pohár dokonce vyhrála, Slavia zvítězila roku 1938.

MEZINÁRODNÍ POHÁR

Jako generální tajemník ÖFB se Meisl současně zasazoval o další mezinárodní soutěž, jež by nebyla omezena jen na oblast střední Evropy, o Mezinárodní pohár. Ačkoli chtěl mistrovství, jehož by se účastnily všechny evropské svazy, podařilo se – kvůli překážkám kladeným činovníky FIFA – získat k účasti jen nejkvalitnější profesionální svazy Rakouska, Československa, Maďarska, Itálie a Švýcarska. Vždy v období dvou let se sehrálo mistrovství formou sledu mezistátních utkání. V letech 1927 až 1938 se konala čtyři mistrovství: dvakrát zvítězila Itálie, jednou Rakousko a jednou Maďarsko (Československo se pravidelně umístilo na 3. či 4. místě). Dodejme, že Meislovu myšlenku oživilo v polovině padesátých let mistrovství Evropy a pohár UEFA.

WUNDERTEAM

Jako trenér pracoval H. Meisl od dvacátých let, věnoval se dospělým hráčům i dorostu. V roli kapitána rakouského fotbalového svazu se roku 1919 stal i tým, kdo sestavoval a trénoval národní mužstvo. Usiloval o rozmanitý tréninkový program a individuální přístup k jednotlivým hráčům. Navíc by měl podle Meisla správný trenér svým svěřencům rozumět i v osobním životě, poradit jim či pomoci, dokonce i ve velmi osobních záležitostech: „Přestože se ukazuje, že manželství je pro profesionálního hráče velice příznivé, musí mít trenér vliv také na to, aby se mladí hoši v době svého sportovního vývoje nedali předčasně zaplést do sítě půvabných žen.“ Jak se mu toto dařilo, nevíme, jisté je, že jeho zázračný tým dokázal v letech 1919–1937 vyhrát téměř všechny mezistátní zápasy. Jako taktiku volil klasickou vídeňskou

školu: ta se proti silovému anglickému stylu soustředěnému na silnou obranu a důrazu na křídelní útočníky vyznačovala skvělou technikou, taktizováním i sázkou na hráčskou intuici. Toto pojetí „krásného“ fotbalu (v souvislosti s Vídní se prý mluvilo i o „valčíkovém“ fotbalu) kombinované se znalostí soupeřovy techniky, zkušebními zápasy a prací s dorostem a samozřejmě se získáním vynikajících hráčů – například již zmíněného Matthiese Sindelare (Šindeláře), pro svou štíhlou postavu zvaného Papírák – zajišťovaly Rakušanům dlouhá léta fenomenální úspěchy. K týmu patřila i vlastní hymna (v knize je otiskána) a tisíce fanoušků, pro něž byl národní tým největší chloubou: „Na co bychom mohli být jinak pyšní,“ vzpomíná na tuto dobu spisovatel G. S. Troller.

JAKÝ BYL?

Jaký byl Hugo Meisl jako člověk? Na fotografiích vidíme menšího (měřil 164 cm) elegantně oblečeného muže se soustředěným pohledem. Byl prý neuvěřitelně energický, dokázal se do krve pohádat, a když mu šlo o to prosadit své originální plány, i taktizovat: aby dosáhl svého,

Rakouské národní mužstvo v Janově, 1924. H. M. v druhé řadě shora druhý zprava. Foto archiv.

s oblibou se vzdával funkcí. Uměl pracovat s médii, před novináři se neskrýval, vždyť sám k nim také patřil. Jeho manželství s Marií, rozenou Bicanovou, se rozpadlo kvůli tomu, že Hugo ženu i děti (dvě dcery a syna) zanedbával. Jeho další partnerkou byla židovská novinářka E. Schlossbergerová. Neustále pracoval, buď přímo v terénu nebo v kavárně Ringcafé, kde do noci vysedával a úřadoval. Fotbalový zápal, jeho workholismus, kombinovaný s hektolitry kávy a stovkami cigaret, ho nakonec stál zdraví i život: 17. února 1937 zemřel náhle na srdeční mrtvici. Ne-

krology se objevily ve všech větších evropských novinách, kromě těch německých – o smrti Žida se nesměl tisk zmínit ani slovem. I když Hugo Meisl židovskou tradici nijak neprožíval, vzal si nežidovskou ženu (a tím zasadil ránu svým rodičům), a dokonce nechal své děti pokřtít (a tím jim vlastně zachránil život), ve své závěti napsal: „Výslovně prosím, předejte mě matičce Zemi zcela prostě, podle židovského ritu a bez pohřebních řečí – jen s nejnnutnější modlitbou. Pokud možná v hrobě nebo bezprostřední blízkosti mých zvěčnělých rodičů.“ Rozloučení v židovské části Ústředního hřbitova se však zúčastnily tisíce lidí, pohřeb vedli vrchní kantor Margulies a vrchní rabín dr. Taglicht. A až do připojení Rakouska k Říši si žádné národní fotbalové mužstvo nenechalo ujít příležitost, aby navštívilo Meislův hrob.

KNIHA VE VALČÍKOVÉM RYTMU

Meislův životopis sepsali jeho vnuci Andreas a Wolfgang Haferovi, synové Meislovy dcery Helgy. Shromáždili úctyhodnou spoustu údajů a dokumentů (řada z nich je uvedena v příloze), dokázali rekonstruovat

Meislův život a aktivity do nejmenších detailů, seriózně a přitom s živostí a osobním zaujetím. Kniha však jako by byla napsána v onom „valčíkovém rytmu“ vídeňské fotbalové školy – „tah na branku“ ustupuje četným odbočkám a opakováním, ale to berme jako příležitost pro další a další příhrávky a odkrývání zajímavých informací. Škoda jen, že v textu zůstala řada překlepů i stylistických prohřešků; jsou však jen malou (i když samozřejmě mrzutou) vadou na kráse této překladatelsky i redakčně náročné knihy.

Knihu uvítali autoři v pražském Rakouském kulturním centru. V současné době (do 10. 12.) probíhá v Kutné Hoře v knihkupectví Kosmas výstava komiksu Saschi Dreiera *Papírák*. V příběhu hraje vedle Matthiase Sindelare klíčovou roli i Hugo Meisl.

ALICE MARXOVÁ

(*Andreas a Wolfgang Haferovi: Hugo Meisl aneb Vynález moderního fotbalu. Z němčiny přeložila Dagmar Lieblová. Vydalo nakl. Lesnická práce v Kostelci nad Černými Lesy roku 2011. 337 stran; doporučená cena 399 Kč.*)

NEJISTÝ ALZHEIMER ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Neznám jiné město v republice, které tak výrazně podporuje vznik soch,“ řekl Brněnskému deníku (14. 11.) brněnský architekt P. Hruša. Navzdory tomu město nebude mít ani chystanou jezdeckou sochu syna Karla IV. markraběte Jošta, ani památník, který měl na náměstí 28. října připomínat čtrnáct tisíc obětí rasového pronásledování z řad brněnských Židů a Romů. ■ Pod titulkem „Materiál ke knize sbíral celý život“ referuje Slovácko (22. 11.) o knize J. Pajera *Strážničaná a přespólní*. Kniha má 953 fotografií a „nechybí ani fotografie Židů“. ■ ČRo 6 (31. 10.) vysílal obsáhlý rozhovor s publicistou Petrem Brodem mj. na téma 70. výročí zahájení systematických deportací českých a moravských Židů do ghetta a vyhlazovacích táborů. Brod mj. redakci sdělil, že historik Benjamin Frommer pracuje na projektu, jenž zkoumá na několika regionech, jak tam české úřady uplatňovaly „nacistické zásady“. ■ Stejná stanice (4. 11.) hovořila v obsáhlém (50 minut) rozhovoru na téma „Obraz Izraele ve světových a českých médiích“ s publicistou A. Tomským, ředitelem ŽM v Praze L. Pavlátém a redaktorem P. Novotným. ■ Pod titulkem *Imaginární vlast* otiskly Hospodářské noviny (25. 11.) esej amerického prozaika židovského původu Michaela Chabona. „Kdyby nedošlo k šoa, jak by pak asi Evropa s pětadvaceti třiceti nebo pětatřiceti miliony Židů vypadala?“ ptá se mj. „Snášeli by dnešní Evropané tyhle Židy, pohrdali by jimi, nebo by si jich nevšíмали? Nebo by byli Židé od ostatních k nerozeznání? Jak by asi vypadal svět, kdyby neměl potřebu vytvořit Izrael, tu drsnou písčitou část kloubu, spojující Afriku s Asií?“ ■ Pod titulkem „Židé v Brodě zanechali unikát“ píše Mladá fronta Dnes (31. 10.) o jediném tyfovém hřbitově u nás, který leží na okraji Havlíčkova Brodu; sloužil obětem epidemie mezi utečenci z Haliče za první světové války. ■ „Mnoho snah a úsilí Rakovníčtí vyvinuli, aby Židy z města vypudili,“ připomíná Mělnický deník (16. 11.) v článku o ghettu v Rakovníku, z něhož téměř nic nezbylo. ■ „Budeme se zamýšlet nad postavou Ahasvera, který musí kvůli svému provinění bloudit až do posledního soudu,“ řekl Pelhřimovskému deníku (19. 11.) pořadatel projektu *Věčný Žid a židé v Horácké galerii* v Novém Městě na Moravě. Projekt je „netradiční forma cestopisu doplněná o glosy a písně, jejímž cílem je přiblížit Izrael“. ■ Prachatický deník (10. 11.) zaznamenal, že studenti Gym-

názia Strakonice „podnikli na konci října náročnou expedici do Izraele“. ■ Synagoga v Krnově se na několik let uzavře: díky tomu, že byla začleněna do projektu Revitalizace židovských památek, se dočká rozsáhlé rekonstrukce (Region Krnovské noviny, 1. 11.). ■ Média (např. MfD, 29. 10.) zaznamenala, že prezident udělil Řád TGM mj. řeholnici Anně Magdaleně Schwartzové (90), rodačce z pražské židovské (pokřtěné) rodiny, která prošla za války Terezínem a po ní sedmiletým komunistickým vězením. ■ Českolipský deník (31. 10.) publikoval rozhovor s profesorem J. Jařabem „nejen o Ginsbergovi“; autora „kulturní sbírky *Kvílení* představil v zajímavém kontextu plurality a hledání americké identity“. ■ V Prostějově byla otevřena výstava o historii prostějovského ghetta, jednoho z nejvýznamnějších na Moravě, a expozice o prostějovském rodákovi, filosofovi Edmundu Husserlovi. Z ghetta zbylo jen torzo, mj. několik domů Špalíčku, kde se obě výstavy nacházejí (MfD, 3. 11.). ■ Blanenský deník (16. 11.) zaznamenal vzpomínky rodačky z Dolních Kounic, která prošla koncentračními tábory v Estonsku a Bergen-Belsenu. „Přežila, ale nejkrutější zážitek ji teprve čekal. Paradoxně to byl návrat domů.“ ■ MfD (12. 11.) publikovala rozhovor „se světoznámou polskou režisérkou Agnieszkou Hollandovou“, která přijela do Prahy připravovat hraný film o Palachovi a počátcích československé normalizace. Zatím poslední film, který režisérka, jejíž prarodiče zahynuli ve varšavském ghettu, natočila, *In Darkness* na téma likvidace židovského ghetta ve Lvově, byl čerstvě nominován na Oscara. Hollandová studovala na FAMU v Praze, kde byla v r. 1971 odsouzena za tzv. protistátní činnost. „Bachaři na Ruzyni se snažili, abychom si připadali jako v 50. letech...“ ■ Lidové noviny (9. 11.) píší o archivu, který založil režisér Spielberg, v němž je 52 tisíc nahrávek se vzpomínkami lidí přeživších šoa; archiv vlastní pražské Centrum vizuální historie Malach. ■ Právo (15. 11.) zaznamenalo, že si teplická židovská obec připomněla výročí „křišťálové noci“. ■ O starém židovském hřbitově v Praze přinesl rozhovor týdeník Respekt (21. 11.). ■ Pod titulkem „Alzheimerova choroba klidně mohla být Fischerova“ připomněla MfD (16. 11.), že zřejmě první, kdo popsal toto postižení, byl slánský rodák (1876), pražský psychiatr Oskar Fischer, který zahynul v terezínském ghettu. (tp)

ZLATÝ VĚK ŽIDOVSKÉHO KOUZELNICTVÍ

(dokončení ze str. 8)

kouzelníci z rodiny. Byl velice pracovitý a tvůrčí, takže si rychle vysloužil stejný titul jako jeho strýc Alexander, tedy Herman Veliký. Z dobového novinového článku se dozvídáme, že ho na turné doprovázelo patnáct osob, dvaatřicet kufrů a vlastní dekorace a že jeho elegance na scéně i mimo ni byla pověstná. Oženil se s Edith Pacardovou z rodiny, které patřila automobilová společnost, ale nezanechal po sobě žádné kouzelnického potomka.

KOUZELNÍK Z OSVĚTIMI

Kromě těchto dynastií výstava připomíná přes třicet dalších umělců, slavných ve své době a dnes pozapomenutých. Patří mezi ně Albert Marchinski (1876–1930), Arnold de Biere (1876–1934), polský rodák Abraham Laski (1860–1922), známý jako Velký Albini, či Nate Leipzig, vlastním jménem Nathan Leipziger (1873–1939), Sigmund Neubauer (1871–1911), Bruno Hollywood (zvaný Mr. Electric), Carl Ballantine a řada dalších.

Nás asi zaujme Herbert Levin (1906 až 1977), jehož umělecké jméno bylo „The Great Nivelli“ (anagram slova Levin) a jemuž Američané říkají „Kouzelník z Osvětimi“. Narodil se v Německu a před Hitlerovým nástupem byl nejmladším členem berlínské burzy. Kouzelnictvím se začal zabývat, když jako Žid už nesměl pracovat na burze. Z Německa utekl do Československa a v Praze si založil obchod s kouzelnickými potřebami. Když Němci okupovali Československo, měl už obchodů několik. Z Československa už se mu emigrovat nepodařilo a roku 1941 byl deportován spolu se ženou a synem do Terezína. Když se esesáci dozvěděli, že mezi vězni je slavný kouzelník, nutili ho, aby jim předváděl své triky. Za to si vysloužil o trochu lepší zacházení. V roce 1942 ho však s manželkou i malým synkem poslali do Osvětimi, kde jeho nejbližší zahynuli; jeho opět ochránilo kouzelnické umění. Po válce se vrátil do Berlína a pustil se znovu do práce. V roce 1948 odjel do USA, oženil se s Lottie, která v šoa také ztratila celou rodinu. Vystupovali pak spolu v kouzelnických číslech jako duo „The Nivellis“ ještě celých třicet let. Poslední představení uskutečnili 1. května roku 1977 v pensylvánském Lancasteru. O dva dny později Herbert Levin zemřel.

MARCELA NEUMANNOVÁ

(Více informací o výstavě naleznete na www.skirball.org/exhibitions/masters-of-illusion.)

IZRAEL: Írán jako problém pro svět

Že Írán vyvíjí vlastní jaderné technologie, je známo už léta. Podle Teheránu má na mírový rozvoj atomu právo každý, ví se však, že jeho vedlejším produktem může být cesta k jaderným zbraním. Tady nejvíce bije na poplach Izrael. Logicky stát, o kterém právě prezident Íránu říká, že má být vymazán z mapy, má větší obavy než jiní. Jenže silné bití na poplach působí až kontraproduktivně. Ve světě se ozývají argumenty, že kdyby byla pravda vše, před čím Izrael varoval, tak Írán musel mít atomovou bombu už dávno. A že pokud ji stále ještě nemá, izraelské výstrahy spočívají jaksi na vodě.

Právě proto zapůsobila tak silně zpráva Mezinárodní agentury pro atomovou energii z 8. listopadu. Agentura podléhající neutrální OSN, a ne lobbingu států či vlivových skupin, sdělila naplno to, co Izrael tvrdí už dlouho: V Íránu byly zjištěny aktivity (třeba testy s vysoce výbušným materiálem), které nelze vysvětlit jinak než jako cestu k jaderným zbraním.

JSME PŘIPRAVENI...

Většina světových médií reagovala podle očekávaného vzorce: doklad o íránské jaderné hrozbě = spekulace o izraelském útoku na Írán. Kdy zaútočí? Jak útok ovlivní obchod s ropou? Kdyby Írán pomocí běžných děl blokoval Hormuzský průliv z Perského zálivu, zahradí tím trasu, po níž tankery přepravují třetinu světové produkce ropy. Dodejme, že spekulace přikrmila sama izraelská vláda. Ministr obrany Barak sice úmysl útoku popřel, ale zároveň bagatelizoval jeho možné náklady: „Dejme tomu, že se proti naší vůli ocitneme ve válce. Ta Izrael nezničí, nebude ani sto tisíc, ani deset tisíc, ani tisíc mrtvých... Rakety typů, které vlastní Írán a Hizballáh, nepředstavují pro Izrael existenční hrozbu.“ Dává prostě najevo, že je na vojenské řešení připraven.

Jenže zsvěcenější články v izraelských novinách se neupínají k útoku coby jediné variantě. Míří jinam. Zvažují spíše širší dopady zprávy MAAE. Kdybychom argumenty na názorových stránkách novin měli převést na jednoho společného jmenovatele, vypadal by – při hrubém zjednodušení – asi takto: Zpráva autorizovaná Organizací spojených národů dokládá, že jaderné ambice Íránu nejsou jen izraelskou obsesí, ale představují problém pro celý civilizovaný svět. Pro Izrael je to šance, jak se zbavit nálepky toho, kdo kráčí vždy a za jakoukoli cenu proti většině. Místo aby teď ukazoval, že je schopen zaútočit

sám, mohl by přispět k tomu, aby někteří západní spojenci Izraele převzali jeho argumenty – a zkrotili Írán i bez riskantního útoku.

V praxi to není tak prosté, jak to vypadá v novinách. O změně v přístupu je totiž třeba přesvědčit nejenom západní spojence, ale především Rusko a Čínu s jejich právem veta na účinné protiíránské sankce. Ale jisté je, že izraelské debata se vyvíjí směrem k méně jednosměrnému uvažování. Snad se tu projevují i důsledky „arabského jara“. Díky WikiLeaks sice vyšlo najevo, že arabští lidé se bojí více asertivního Íránu než Izraele, ale izraelský útok na Írán by mohl „arabskou ulici“, už tak naladěnou proti židovskému státu, ještě více semknout v odporu k Izraeli.

Íránští studenti brání svými těly jaderné středisko v Isfahánu. Foto archiv.

Měkčím názorům v Izraeli nahrává i to, že se přitvrzuje postoj k Íránu v Americe, jež by tak mohla převzít díl odpovědnosti. Bret Stephens ve *Wall Street Journal* uvádí závěry, jež ze zprávy MAAE plynou pro USA (či Západ jako takový): Zapomeňte na třetí cestu mezi ponecháním Íránu v klidu a vojenským útokem na něj. Zapomeňte, že čas pracuje pro Západ. Zkuste poměřit důsledky útoku na Írán s důsledky jaderného Íránu. Zvažujte, jak může Západ pomoci k pádu tamního režimu.

...ALE TEN PROBLÉM NENÍ JEN NÁS

Jak si to vše přebrat? Ron Ben-Jišaj (proslulý válečný reportér a analytik, jenž hrál ve filmu *Valčík s Baširem* sama sebe) napsal do *Jediot Achronot* článek „Postaví se svět Íránu?“. Nejprve zvažuje, co přesně hrozí teď a co může hrozit v určitých časových termínech.

Zpráva MAAE je podle Ben-Jišaje důležitá tím, že rozhodně vyvrací tvrzení o mírovém charakteru íránské jaderné

programu. To posiluje pozici Ameriky nejen vůči Íránu, ale hlavně vůči Rusku a Číně při prosazování sankcí v Radě bezpečnosti OSN. Tato cesta má prý šanci asi do počátku roku 2013.

Írán má štěpný materiál – zatím jen nízko obohacený – asi na dvě až tři bomby. Jeho obohacovací kapacity (centrifugy) jsou omezené, ale tím pokročilejší je zbrojní část programu – vývoj roznětek schopných zažehnout reakci. Podle Ben-Jišaje se Írán nespolehně na počítačové simulace, spíše bude chtít roznětky vyzkoušet v praxi, tak jak to udělaly Indie či Pákistán. Jakmile je tedy otestuje, budeme vědět, že vstoupil do jaderného klubu.

Aby bylo jasno, od jaderné nálože (jejího testu) k bombě (zmenšená nálož vložená do sofistikované střely) je ještě daleká cesta. Ale i když bude mít Írán k dispozici jen hrubou nálož velikosti automobilu,

může ji poslat v lodním kontejneru do nějakého přístavu a tam ji na dálku odpálit. Od této úvahy se odvíjí odhad lhůty do počátku roku 2013, během níž je ještě možné tento program zastavit.

Politicky to rozebírá redakční úvodník listu *Ha'arec*. Zpráva MAAE dává Izraeli a jeho výstrahám satisfakci, ale ta by neměla zastínit očekávanou politickou bitvu. Izrael demonstruje vůli k vlastní akci. Teď se ale musí snažit, aby íránská hrozba nezmizela z mezinárodní arény, prostě ji nevztahovat výhradně vůči sobě. Musí pobízet velmoci, aby užily svou vlastní sílu a vliv, byť třeba ne ve vojenské akci.

Kdyby Izrael sám zaútočil na Írán, vyvolal by na Blízkém východě šokovou vlnu, jež by poškodila životní zájmy židovského státu. Ten útok by v očích mezinárodního společenství udělal z íránské problémy izraelský problém. Izrael tedy získal významný důkaz pro oprávněnost svých obav, ale nikoli zelenou pro svůj útok.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

V roce **1971**, před **40 lety**, vydala nakladatelství Keter v Jeruzalémě a Macmillan v New Yorku první svazky monumentálního díla nazvaného *Encyclopaedia Judaica*. Do roku 1994 vyšlo postupně šestnáct svazků, které shrnuly nejdůležitější informace o židovských dějinách, kultuře a náboženství. Na encyklopedii pracovalo zhruba třicet let 2200 přispěvatelů a 250 redaktorů (údaj Wikipedie); hlavním editorem byl historik CECIL ROTH (1899–1970) a po jeho smrti vědec a publicista GEOFFREY WIGODER (1923–1999). Druhé vydání v detroitském Macmillan Reference z roku 2007 se už rozšířilo na 23 svazků. Obě vydání vyšla v angličtině, existuje však i zkrácená verze v ruštině, která měla koncem roku 2005 11 svazků a 3 doplňky.

Projekt *Encyclopaedia Judaica* navazoval na *Encyclopaedii Judaiku*, kterou vydával v l. 1928–1934 německy NACHUM GOLDMAN (1895–1982), pozdější dlouholetý prezident Světového židovského kongresu, ve svém berlínském vydavatelství Eschkol-Publikations-Gesellschaft. Šéfredaktory byli filosof JAKOB KLATZKIN (1882–1948) a rabi ISMAR ELBOGEN (1874–1943). Poté, co vyšlo deset svazků (aach–Lyra), bylo vydávání kvůli nepřízni nacistů zastaveno.

Tři rakouští spisovatelé, jejichž výročí spojil kalendář na rozhraní listopadu a prosince, mají společné i okolnosti méně náhodné. Narodili se v českých zemích v 19. století, pocházeli ze židovských rodin, psali německy, jejich díla měla ve své době ohlas, dnes už však upadli do zapomenutí.

Před **135 lety**, **19. 12. 1876**, se v Kroměříži narodil básník, historik umění a kritik **ADOLPH DONATH**. Po vídeňských studích práva a filosofie se živil jako publicista (*Neue Freie Presse* aj.) a editor, některé časopisy sám založil, jako např. berlínský čtrnáctideník *Der Kunstwandler* (1919–1932) nebo *Die Internationale Kunstwelt*, který vydával v Praze, kam odešel jako československý občan v roce 1933 (jeho knihy nacisté spálili). Zemřel v chudobě na infarkt v Praze 27. 12. 1937. Je autorem několika významných kunsthistorických prací, z jeho básnické tvorby si získala dobovou slávu sbírka *Ju-*

denlieder (Židovské písně, 1899), která zaujala mj. Theodora Herzla.

Před **105 lety**, **20. 11. 1906**, zemřel ve Vídni prozaik, básník a novinář **JAKOB JULIUS DAVID**. Narodil se 6. 2. 1859 v Hranicích na Moravě, studoval germanistiku ve Vídni a spolupracoval s předními vídeňskými časopisy. Je autorem rozsáhlého díla, které mělo své obdivovatele (patřil mezi ně např. Stefan Zweig), rakouská kritika ho však často přehlížela; hrály tu možná roli jeho sympatie k obrozujícím se Čechům. Částí díla je spjatý s Moravou; za jeho nejlepší prózu je považován povídkový triptych *Die Hana* (1904, česky *Haná*, 1913).

Před **90 lety**, **21. 12. 1921**, zemřel ve Vídni **JOSEF POPPER (LYNKEUS)**, rodák z Kolína nad Labem (narodil se tu 21. 2. 1838). Svěrázná a až bájně mnohostranná osobnost, na rozdíl od Járy Cimrmana však zcela reálná: vynálezce, elektrotechnik, fyzik, spisovatel, národohospodář, sociolog, filosof. Měl mimořádný technický talent, k uplatnění objevů a prosazení nápadů a teorií, které mnohdy předběhly svou dobu, mu však chyběly prostředky i smysl pro obchod. Jeho nadání a názorů si však velmi cenili jeho současníci Einstein, Freud, S. Zweig, Brod, Buber, Schnitzler, Šalda a další.

Je autorem mnoha knih z nejrůznějších oborů: zabýval se například možnostmi přenosu a využití elektrické energie, letectvím, etikou, filosofií a sociálními otázkami (např. ve své stěžejní práci *Die allgemeine Nährpflicht als Lösung der sozialen Frage*, Všeobecná vyživovací povinnost jako řešení sociální otázky, 1912), ke konci života napsal i autobiografii (1917). Básnickou řečí zaznamenal své názory v knize povídek, legend a podobenství *Phantasien eines Realisten* (Fantazie realisty, 1899); kniha byla v Rakousku zakázána, pak si ale získala značný vřelý ohlas a vyšla v mnoha vydáních a překladech (česky v r. 1921).

Téměř úplné zapomenutí postihlo i malíře **EUGENA VON KAHLERA**. Narodil se v Praze 6. 1. 1882, zemřel před **100 lety** (**3. 12. 1911**) v rodném městě. Studoval malířství v Mnichově, žil dlouho v Berlíně a Paříži, podnikal cesty do Afriky. V jeho díle je znát vliv postimpresionistů, starých mistrů a černošského umění; svým expresivním projevem je blízký autorům skupiny *Der Blaue Reiter* (více viz *Rch* 9/2006). (tp)

Eugen von Kahler, Autoportrét, 1909.

SVOBODNÁ EVROPA V BRUSELU

(dokončení ze str. 3)

Bruselské zasedání EJC se proto od těchto aktivit veřejně distancovalo a s lítostí konstatovalo, že tento projekt vnáší v současné nelehké ekonomické a politické situaci nesoúlady do úsilí o jednotný postoj židovské komunity v Evropě.

HEART NENÍ OD SRDCE

Světový židovský kongres projednává svou činnost v průběhu volebního období při zasedáních exekutivy. Mimo to však probíhá i práce a komunikace v jednotlivých pracovních sekcích a skupinách. Ty se zabývají např. mezináboženským dialogem, nukleární hrozbou ze strany Íránu, projevy antisemitismu ve světovém kontextu atd. Pro nás je důležitá i pracovní skupina, která se věnuje odkazu holokaustu. Zde se projednávají vzdělávací projekty, péče o památky a v neposlední řadě i možnosti restituce majetku. Na WJC se obrátili v poslední době i představitelé projektu HEART (Holocaust Era Restitution Task Force). Jde o iniciativu izraelského ministerstva pro seniory, která získala podporu (a to i finanční) izraelského premiéra. Masivní mediální a informační kampaň, kterou jsme zaznamenali i v ČR, má za úkol shromáždit co nejvíce podkladů a relevantních dokumentů ke konfiskacím židovského majetku, ke kterým došlo v období šoa. Pak by měla následovat jednání s evropskými vládami o možnostech kompenzace tohoto majetku.

Světový židovský kongres – ostatně obdobně jako naše FŽO – konstatoval, že takovýto projekt je z hlediska politického v současné ekonomické situaci zcela nereálný, v některých ohledech dokonce kontraproduktivní. Mluvilo se především o nevhodnosti usilovat o finanční kompenzace ze strany některých evropských zemí, které nyní podporují Izrael v mezinárodněpolitických otázkách (např. Polsko). Zároveň vyvolává v žadatelích o kompenzaci falešná očekávání, která při nejlepší vůli nebude možno splnit. Na druhou stranu bylo konstatováno, že materiály, dokumentující tzv. arizaci majetku, jsou nesmírně cenné z hlediska historického. WJC proto nebude s projektem HEART nijak spolupracovat ani ho nebude doporučovat, v jeho realizaci však také nebude nijak bránit.

Bruselská jednání byla nabitá tématy, která v současné době hýbou nejen židovským světem. Zda budou mít nějaký praktický význam, se ještě uvidí. Třeba o nich bude referovat i Svobodná Evropa, která v současné době, jak známo, vysílá z Prahy do Íránu. **TOMÁŠ KRAUS**

CHANUKA 5772

■ Tradiční chanuková zábava na židovské obci se koná ve středu **21. prosince** od 19.30 do 24.00 hodin. Organizuje ji ŽOP, Ernyeí ART (holky Ernejky), Katka Mílcová Mukánek a Lauderovy školy.

Co nás letos čeká a nemine: zapálení chanukového svícnu, tanec na pódiu i na parketu, klavírní vystoupení Ivana Klánského a jeho synů, kapela Trombenik, židovské písně v podání dětského sboru, bramboráky a další dobroty, jazz, swing a mnohé další...

V 19.30 se otevírá teplý a studený bufet v přízemí i ve 3. patře; program začíná od 20.30 hodin v hlavním sále, zábava pokračuje až do 24 hodin ve 3. patře. Čeká vás program plný zábavy a kulturních zážitků, přátelská atmosféra a výtečné občerstvení. Srdečně zveme!

Vstupenky jsou v prodeji na pokladně ŽOP od 1. prosince: 120 Kč; 60 Kč (důchodci a studenti); 50 Kč (k stání a po konci hl. programu). Změna programu vyhrazena. *ae*

CHANUKA PRO DĚTI

■ Chanuková oslava pro děti se koná dne **22. prosince** od 17 hodin ve velkém sále Židovské obce v Praze. Vystoupí děti z divadla Feigele, zahrají a zazpívají, a potom přijde klaun Aleš. Přijďte, těšíme se na vás! *vn*

KÁVA O ČTVRTÉ

■ V pondělí **12. prosince** v 15 hodin přivítáme na obci zpěvačku a herečku **Jitku Molavcovou**, známou hlavně z divadla Semafor.

■ Ve čtvrtek **15. prosince** od 15.00 nás pak (po třech letech) znovu navštíví hlavní makroekonomický stratég ČSOB **Tomáš Sedláček**, který promluví na téma: Zkrachuje Řecko? Jaký výhled má euro a společný a evropský trh? Připravil a moderuje: Honza Neubauer.

CHAIM BE-TIKVA

■ Dne **28. prosince** v 19 hodin se v pražské Betlémské kapli (Betlémské nám. 4) uskuteční světová premiéra symfonické svity *Chaim be-tikva* (Život s nadějí) skladatele **Jaromíra Vogela**. Diriguje Jiří Havlík, účinkují: spojené orchestry Camerata filharmonica Bohemia, Šarbilach Jaromíra Vogela, koncertní trio Ady Slivanské, dětský pěvecký sbor Camerata a dětský kvintet, sólisté: E. Adlerová, M. Fousková, K. Dušková, D. Krausová, L. Pecharová, M. Foršt, R. Klimt; moderuje Milan Hein, produkce a režie: Blanka Vogelová.

Symfonická svita *Chaim be-tikva* byla vytvořena na počest sira Nicholase Winto-

KULTURNÍ POŘADY

Kresba Mark Podwal.

na, zachránce 669 židovských dětí, k uctění památky obětí holokaustu a všech dalších lidí, postižených za 2. světové války. Jaromír Vogel je skladatelem scénické hudby k řadě filmů, televizních inscenací a divadelních her. Působí jako umělecký vedoucí orchestru Šarbilach. Předprodej vstupenek: muzikajudaika@seznam.cz tel: 739 020 260, kontakty a informace o projektu a autorovi: www.vogelavos.cz.

■ Před uvedením svity se ve čtvrtek **15. prosince** od 18 hodin ve velkém sále Židovské radnice koná setkání se skladatelem. Zazní ukázky z nové skladby i dalších hudebních projektů autora a dozvíte se i bližší informace o díle J. Vogela.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽMP

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 1. 12.: *Vyprávět svým dětem: Synagogální opona Rachel Plon a židovská paměť v 17. stol. v Praze*. Přednáška Rachel Greenblatt, profesorky na Harvardově univerzitě, o tom, jak se pražští Židé snažili formovat vizi své vlastní minulosti a uchovávat vzpomínky na události, které utvářely život jejich komunity i jich samotných. Pouze v anglickém jazyce.

■ 6. 12.: *Mišmaš ve dvou*. Koncert Hany Frejkové, herečky, zpěvačky a autorky knihy *Divný kořený* vás tentokrát zve na směsici jidiš písní a povídaní. Doprovázet ji bude akordeonista Slávek Brabec. Vstupné 60 Kč.

■ 12. 12.: Diskuze s americkým historikem Benjamenem Frommerem o české historiografii a holokaustu. Prof. Frommer, autor významné studie o retribučním soudnictví v Československu (*Národní očista*, viz *Rch* 8, 9/2010), se v současnosti zabývá holokaustem v protektorátu, včetně podílu českých úřadů na pronásledování Židů. Pro velký zájem a omezenou kapacitu

tu sálu je třeba se na tuto diskuzi registrovat na e-mailové adrese: magdalena.sedlicka@jewishmuseum.cz. Diskuze bude probíhat pouze v anglickém jazyce.

■ 14. 12.: *Literatura midrašů vztahující se k svátku Chanuka*. Přednáška vrchního rabína E. K. Sidona na téma klasický výklad Tóry v homiletické literatuře a v Talmudu.

■ 15. 12.: *Výřečné památníky*. Prezentace knihy Ivy Steinové *Maceva. Židovský náhrobek a symbolika jeho výzdoby ve světle tradice* (viz str. 12). Publikaci představí autorka v rozhovoru s Petrem Brodem.

■ 19. 12.: *Šoa v české literatuře a v kulturní paměti*. Knihu se stejnojmenným názvem představí její autoři z Ústavu české literatury Filozofické fakulty UK: Jiří Holý, Petr Málek, Michael Špirit a Filip Tomáš. (Publikace bude k dispozici za zvýhodněnou cenu.)

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 11. 12. ve 14.00: *Lviček Arje slaví Chanuku*. Přijďte ochutnat tradiční koblíhy a zapálit chanukové svíčky! Prohlídka: Klausová synagoga, Staronová synagoga. Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc. Vstupné 50 Kč.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ 6. 12. v 18.00: *Židovka aneb Žonglování se životem* – úspěšné představení Divadla Kufř. Hrají: Adéla Kratochvílová a Dáša Trávníková. Hudba: Lubor Pokluda. Vstupné 50 Kč.

■ 8. 12. v 17.00: Fotografické sympozium v Lomnici u Tišnova – vernisáž výstavy studentských fotografií, které vznikly v rámci sympozia. Vernisáž bude doplněna krátkou videoprojekcí z workshopu. Výstava je přístupná do konce měsíce. Vstup volný.

■ 11. 12. ve 14.30: *Babylónská věž*. Někdo mluví česky, jiný anglicky, další čínsky nebo třeba hebrejsky... ale jak je to možné? Proč nemluví všichni lidé stejnou řečí? Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 13. 12. v 18.00: Reinhard Kaiser: *Královské děti* – uvedení knihy, kterou z němčiny přeložila paní Erika Bezdíčková a vydává Jiří Brauner z Kartuziánského nakladatelství Brno. Vstupné 30 Kč.

■ 14. 12. v 18.00: *Ghetto bez zdí*. Přednáška Benjamina Frommera o tom, jak se čeští fašisté, byrokraté a místní policie podíleli na zavádění antisemitských opatření v protektorátu. Přednáška se koná v rámci vzpomínek na 70. výročí transportů do Lodže. Vstupné 30 Kč.

■ 22. 12. v 18.00: *Svátek světél, svátek zasvěcení*. Přednáška z cyklu brněnského rabína Šlomo Kučery. Vstupné 30 Kč.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

In medias res

■ Významnou událostí života vyšších ročníků gymnázia LŠ byla konference *In medias res*, která se uskutečnila 1. listopadu. Zúčastnilo se jí několik desítek studentů pražských středních škol, rodiče našich studentů a další hosté. První ročník konference se konal pod záštitou místopředsedy Senátu Parlamentu ČR **Petra Pitharta**, který také proslovil úvodní přednášku, v níž zmínil historické kořeny některých současných jevů. Podařilo se mu vyvolat zajímavou diskuzi na téma evropské integrace, vzdělání, problémových oblastí ČR.

V humanitním bloku promluvil doktor **Leo Pavlát** na téma „Judaismus v současném světě – Místo člověka na Zemi“. Přírodovědnou přednášku proslovil **Martin Bursík**, který zpracoval téma „Nová energetika, ohleduplná k životnímu prostředí i klimatu“; profesor **Přemysl Rut** promluvil o roli literatury a kultury. Docent **Oldřich Vinař** se snažil zodpovědět otázku „Jak pracuje mozek“. Složitou problematiku zpracoval srozumitelně a velmi poutavě. Profesor **Petr Čornej** ukazoval na konkrétních případech, jak historie ovlivňuje dnešní chápání světa. Narazil i na aktuální témata – úroveň současného vzdělání a jeho cíle – inspiroval tím k řadě dotazů a reakcí. Jako vzácný host a poslůze i jeden z přednášejících se konference zúčastnil i profesor **Petr Vopěnka**, který se zabýval historickými proudy evropské matematiky. Na závěr se konala přednáška na téma člověk a krajina, kterou proslovil ing. **Štěpán Špoula**. Řadu dotazů spolu s přednášejícím zodpověděl i ing. arch. **Ivan Plicka**.

Potěšil nás velký zájem o tuto akci – všechny přihlášky nad číslo 100 jsme již museli pro omezenou kapacitu školy odmítat. I tak se sešlo ve školní tělocvičně víc než 120 účastníků a doufáme, že většinu z nich program zaujal. Jedním z jeho cílů bylo dát prostor k samostatnému nezávislému myšlení zúčastněných studentů, což se, jak vyvozujeme z diskuzí po přednáškách, dařilo. Těšíme se v příštím školním roce na druhý ročník. ip

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ

■ SŽOV zve své členy a příznivce na setkání ve čtvrtek **15. prosince** v 10 hodin ve 3. patře radnice Židovské obce v Praze 1, Maiselova 18. Hlavní program: Plány a činnost nového vedení Svazu bojovníků za svobodu pro odbojáře a veterány válek. Referuje plk. Pavel Vranský, 1. místopředseda SBS. Ozvučení zajištěno. Na shledání se těší

Jaroslav Poskočil, předseda

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

WIZO

■ Naše prosincová schůze se koná **14. 12.** od 15.00 v Židovské radnici, výbor se sejde dne **7. 12.** v Jáchymově 3. ek

VÝZVY

■ Pro studentskou práci hledáme ty, kdo se podíleli na přípravě Židovské ročenky před rokem 1990, nebo ty, kdo by o tehdejší ediční přípravě ŽR měli nějaké informace. Kontakt: Hanna Ulmanová (hanelman@yahoo.com) nebo redakce *Rch*.

■ V souvislosti s článkem o židovských kouzelnících, mimo jiné o Herbertu Levinovi (str. 8 a 18) hledáme pamětníky, kteří jej snad v ghettu Terezín zažili. V Terezínské pamětní knize je uveden jediný Herbert Lewin (ale narozený roku 1901). Kontakt: redakce *Rch*.

SEZNÁMENÍ

■ Penzionovaný dipl. inženýr (67), původem ze Slovenska, žijící ve Švýcarsku, 174 cm vysoký, štíhlý, vitální, dobře situovaný Žid, otevřený vůči světu, s mnoha zájmy (příroda, sport, cestování aj.) hledá porozumění s šarantní židovskou ženou. Přejeme si začít nový život „Zn. „Radost ze života“. Nabídky, prosím, posílejte do redakce *Rch*.

OMLUVA

■ Redakce *Rch* se omlouvá ŽO Plzeň za pozdní uveřejnění zářijových jubilatů. red

SCHELOMO

■ Symfonický orchestr hl. m. Prahy FOK vás srdečně zve na koncerty ve dnech **7. a 8. prosince** od 19.30 hodin ve Dvořákově síni Rudolfiny, na kterých se setkají dvě jedinečné osobnosti českého hudebního života: mladý dirigent s mezinárodním renomé **Tomáš Netopil** a vynikající violoncellista **Jiří Bárta**.

Koncert bude zahájen *Fugou* (Ricercata) **a 6 voci** Johanna Sebastiana Bacha v úpravě Antona Weberna. V druhé části koncertu zahráje Jiří Bárta skladbu *Schelomo, Hebrejskou rapsodii pro violoncello a orchestr* Ernesta Blocha (1880–1959). Půvo-

dem švýcarský autor strávil většinu života ve Spojených státech, kde se brzy etabloval jako skladatel „židovské“ hudby. Hebrejská orchestrální rapsodie pro violoncello a orchestr, vycházející ze starozákonní knihy Kazatel, byla původně plánována pro zpěv a orchestr. V roce 1915 se Bloch spřátelil s violoncellistou Alexandrem Barjanským a rozhodl se sólový part svěřit netradičně violoncellu místo lidskému hlasu. Vznikla tak skladba kombinující princip sólového koncertu a symfonické básně. Večer završí strhující „*Reformační*“ *Symfonie č. 5 d moll* Felixe Mendelssohna Bartholdyho.

(Vstupenky on-line na www.fok.cz nebo v pokladně FOK, Obecní dům, nám. Republiky 5, Praha 1, tel.: 222 002 336, e-mail: pokladna@fok.cz.)

KULTURNÍ PROGRAM NA HAGIBORU

■ 14. 12. ve 14.00: *Menorah* – hudba a písně aškenázských a sefardských Židů. Účinkují: **Zuzana Wirthová** a **Josef Gušlbauer**.

■ 21. 12. v 15.00: **Chanuka**: setkání s vrchním rabínem **K. E. Sidonem**. Účinkuje **Hagisbor**.

■ 22. 12. v 16.00: **Chanukový koncert**. Účinkuje: **Mišpacha**.

■ **Výstavy**: Obrazy, pastely a akvarely A. Kobrové, M. Paškové a D. Vlastníkové, Izrael – výstava fotografií J. Buxbauma.

VÝSTAVA V TEREZÍNĚ

■ Do konce ledna 2012 je v v přísálí kina Malé pevnosti v Terezíně přístupna dokumentární výstava *Berlín-Jogjakarta: Od Hitlerova mučení homosexuálů k lidským právům v současnosti*. Jedná se o unikátní projekt polského sdružení Kampania Przeciw Homofobii (Kampaň proti homofobii). Výstava je otevřena denně (kromě 24.–26. 12. a 1. 1.) od 9 do 16.30.

SYNAGOGA TURNOV

■ V lednu 2012 si připomeneme smutné výročí transportu turnovských Židů do vyhlazovacích táborů (13. a 16. 1. 1943). Při této příležitosti pořádáme přednášku T. Dubinové *Holokaust*. Přednáška se koná ve spolupráci s Městskou knihovnou Antonína Marka v Turnově ve středu **11. ledna** v 17.00 v sálku knihovny. Dále vás zveme na pořad cestovatele Tomáše Černochose *Jeruzalém v pohybu*. Koná se v pátek **27. 1.** v 17 hodin v sále Základní umělecké školy v Turnově. td

GELLNER NA STRAHOVĚ

■ Z. a E. Brikciusovi pořádají v Památníku nár. písemnictví (sál B. Němcové, **12. 12.** v 18 hod.) večer věnovaný F. Gellnerovi.

ŽNO BRATISLAVA

V **decembri** blahoželáme: pani Margita Andričová – 88 rokov; pani Alica Biliková – 87 rokov; pani Helena Borská – 84 rokov; pán Henrich Fundarek – 83 rokov; pán Dr. Pavel Gross – 76 rokov; pán Alexander Hauska – 87 rokov; pani PhMr. Oľga Horská-Hadrabová – 76 rokov; pani Matilda Hrabovecká – 87 rokov; pán Pavol Just – 71 rokov; pán Viliam Kamenický – 94 rokov; pani Marie Kannová – 91 rokov; pán Juraj Kohlmann – 73 rokov; pani MUDr. Viera Lesná – 65 rokov; pani Terézia Lorinová – 95 rokov; pani Ing. Eva Mosnáková – 82 rokov; pán Peter Reich – 55 rokov; pani Jana Sliuková – 85 rokov; pán MUDr. Peter Stanko – 65 rokov, a pani Herta Vyšná – 81 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme pani Alici Frühwaldovej, nar. 11.12. – 64 rokov, a pánu Dušanu Rybárovi, nar. 19.12. – 66 rokov.

ŽO BRNO

V **prosinci** oslavujú narodeniny: pan Jiří Berger, nar. 22.12. – 67 let; pani Alžběta Bláhová, nar. 11.12. – 81 let; pan Petr Bureš, nar. 14.12. – 34 let; pan Dmitrij Flajšmann, nar. 22.12. – 67 let; pani Oľga Flašarová, nar. 16.12. – 58 let; pani Růžena Fuchsová, nar. 11.12. – 88 let; pan Marek Ohad Müller, nar. 20.12. – 36 let; pani Taťjana Pelíšková, nar. 24.12. – 56 let; pan André Josef Spitzer, nar. 22.12. – 85 let; pani Magdalena Shira Strachová, nar. 14.12. – 37 let, a pan Hanuš Veselý, nar. 4.12. – 87 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **prosinci** oslavujú narodeniny: pan Viktor Schwarcz, nar. 29.12. – 89 let; pan Tomáš Bergman, nar. 30.12. – 58 let; pan Otto Grosz, nar. 27.12. – 75 let, a pani Eliška Sommerová, nar. 18.12. – 27 let.

Ad mea veesrim šana!

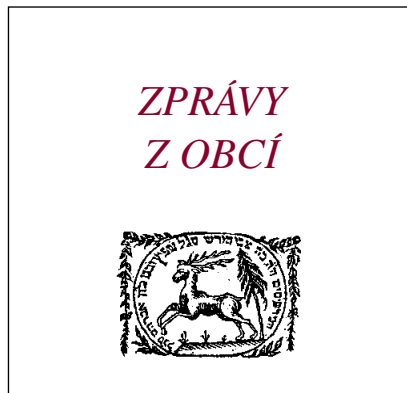
ŽO KARLOVY VARY

V **prosinci** oslavujú: pan Ladislav Gerendáš, nar. 16.12. – 65 let; pani Magdalena Horetzká, nar. 18.12. – 89 let, a pani Pavla Králíková, nar. 25.12. – 55 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Srdečne blahoželáme: pani Ernestína Krenková nar. 24. 12. – 102 rokov; pani Lora Quittová, nar. 26. 12. – 96 rokov; pán Karol Malý, nar. 28. 12. – 95 rokov; pán Viliam Záhorský, nar. 24. 12. – 89 rokov; pani Edita Šalamonová, nar. 4. 12. – 88 rokov; pani Anna Kunovská, nar. 10. 12. – 87 ro-

kov; pani Jeliševa Landauová, nar. 21. 12. – 87 rokov; pán Ing. Michal Klein, nar. 6. 12. – 74 rokov, a pani RNDr. Mária Bayarová, nar. 28. 12. – 73 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **prosinci** oslavujú: pani Michaela Pejpalová Machová, nar. 9.12. – 33 let; pani Sára Pošmourná, nar. 13.12. – 20 let; pani Rašela Lebovičová; nar. 17.12. – 99 let, a pan Jan Hrdlička, nar. 26.12. – 39 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **prosinci** oslaví své životní jubileum: pan Martin Cvrkál, nar. 27.12. – 38 let; pan Miroslav Dostál, nar. 25.12. – 57 let; slečna Renata Gregorová, nar. 24.12. – 42 let; pan MUDr. Oto Košta, nar. 14.12. – 55 let; pani Edita Štátná, nar. 26.12. – 87 let; pani Doc. PhDr. Lucy Topolská, nar. 31.12. – 78 let; pani Alžběta Večeřová, 19.12. – 81 let, a pan Roman Majer, nar. 28.12. – 33 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **prosinci** blahopřejeme: pani Helena Jüngerová, nar. 26.12. – 65 let; pan PhDr. Jozef Černek, nar. 19.12. – 78 let; pani Marie Holá, nar. 19.12. – 29 let; pan Ing. David Janík, nar. 1.12. – 38 let; pan Ing. Roman Mamula, nar. 13.12. – 45 let; pan Jindřich Markovič, nar. 8.12. – 64 let; pan Alfréd Synek, nar. 11.12. – 86 let, a pan Ing. Vladimír Weiss, nar. 30.12. – 65 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V měsíci **prosinci** oslaví své narozeniny títo naši členové: pani Hana Herzová, nar. 13.12. – 62 let; pani Eva Šašková, nar. 23.12. – 60 let, a pan PhDr. Peter Braun, nar. 25.12. – 63 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **prosinci** oslavujú narodeniny: pani Raisa Biller, nar. 24.12. – 81 let; pan Pavel

Dunaevsky, nar. 1.12. – 75 let; pani Jitka Flusserová, nar. 4.12. – 89 let; pani Marie Formanová, nar. 21.12. – 88 let; pani Regina Froňková, nar. 30.12. – 89 let; pan Artúr Grünzweig, nar. 10.12. – 86 let; pan Alfred Hartmann, nar. 30.12. – 97 let; pani Filipína Herrlichová, nar. 11.12. – 87 let; pani Jarmila Horalová, nar. 27.12. – 95 let; pani Alice Horská, nar. 15.12. – 85 let; pan Eric Hubscher, nar. 11.12. – 91 let; pani Edita Kosinová, nar. 16.12. – 90 let; pani Stella Löblová, nar. 28.12. – 87 let; pan Juraj Lukáč, nar. 15.12. – 84 let; pani Evelina Merová, nar. 25.12. – 81 let; pani Markéta Nováková, nar. 5.12. – 89 let; pani Helena Oesterreicherová, nar. 23.12. – 86 let; pani Zuzka Podmelová, nar. 10.12. – 90 let; pan Miloš Povondra, nar. 9.12. – 87 let; pani Helena Sofrová, nar. 20.12. – 82 let; pan Otto Stern, nar. 19.12. – 85 let; pan Emil Svátek, nar. 15.12. – 85 let; pani Michaela Vidláková, nar. 30.12. – 75 let, a pan Oldřich Vinař, nar. 9.12. – 86 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **decembri** oslaví: pán Izidor Gold, nar. 11.12. – 96 rokov; pani Edita Eckhausová, nar. 26.12. – 92 rokov; pán Eugen Rochlitz, nar. 22.12. – 87 rokov; pani JUDr. Soňa Goldenbergová, nar. 10.12. – 67 rokov; pán Ján Fränkl, nar. 17.12. – 66 rokov; pán Bernard Lichtig, nar. 14.12. – 64 rokov; pani MUDr. Zuzana Červeňáková, nar. 28.12. – 56 rokov; pán Mgr. Peter Čentík, nar. 12.12. – 51 rokov, a pán Marcel Izrael, nar. 28.12. – 34 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

Blahoželáme: pani Eva Róthová, nar. 13.12. – 70 rokov; pani Olívia Winterová, nar. 14.12. – 96 rokov; pán MUDr. Dušan Rybár, nar. 18.12. – 66 rokov, a slečna Eva Tömösváryová, nar. 23.12. – 31 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

Blahopřejeme: pani Anna Birková, nar. 2.12. – 49 let; pan Jiří Merta, nar. 4.12. – 18 let; pani Věra Pešinová, nar. 22.12. – 66 let; pan František Váňa, nar. 27.12. – 39 let; pani Natalie Krásová, nar. 19.12. – 31 let; pani Alice Sikytová, nar. 5.12. – 47 let, a pani Sonja Kračmerová, nar. 1.12. – 86 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **prosinci** oslaví narodeniny: pani Mgr. Liana Novotná, pani Alena Borská, pani Helena Klimentová, pani Veronika Rechová a pani Jitka Meserszmidová.

Ad mea veesrim šana!

VLAJKY EGYPTA A PALESTINY

V době uzávěrky prosincového čísla *Rech* vrcholily v Egyptě masové protestní demonstrace proti vojenské vládě a současně přípravy na první kolo parlamentní voleb. Předpokládá se, že v nich zvítězí islámské hnutí Muslimské bratrstvo, a z toho plynou obavy ohledně budoucích egyptsko-izraelských vztahů. Již během volební kampaně sázelo Bratrstvo na protiizraelskou notu: přívrženci hnutí např. tvrdili, že izraelský plán nahradit provizorní dřevěný můstek spojující Západní zeď s Chrámovou horou (tzv. mughrabský most) stabilnější konstrukcí není nic jiného než snaha zničit mešitu Al-Aksá. Na baště hnutí, univerzity Al-Azhar, visely obří plakáty žádající obranu mešity a spolu s egyptskými tu vlály palestinské vlajky.

MÍSTO VEPŘOVÉHO HUSY

Izraelský vrchní rabinát plánuje, že povolí, aby se do Izraele dovážely husy ze Španělska. Zajímavé na tom je, že se jedná o husy chované podle zásad organického zemědělství a že jejich maso prý chutná úplně jako vepřové. Kancelář rabína Jony Metzgera prohlásila, že židovský zákon nemá proti konzumaci těchto hus námítky, podmínkou je, aby byly zařizovány v souladu s náboženskými předpisy podle principů košer porážky.

CENTRUM V BAD AROLSENU SE ZMĚNÍ

Červený kříž přestane řídit Mezinárodní centrum pro vyhledávání obětí holokaustu (ITS), které vede již od roku 1955. Mezinárodní centrum pro vyhledávání obětí holokaustu bylo založeno v německém Bad Arolsen a jeho hlavním cílem bylo znovu sjednocovat členy rodin, které byly během šoa násilně odděleny. Centrum právě prochází transformací na vzdělávací a výzkumné centrum. Řídící pracovníci centra své rozhodnutí dosavadní činnost zastavit odůvodňují tím, že většina obětí pronásledování již nežije.

„SVÁTEČNÍ“ BILLBOARD

Během kampaně na vodku značky Wódka se v New Yorku objevily billboardy, které se dotkly řady obyvatel metropole. Na plakátu jsou zobrazeni dva psi, z nichž jeden má na hlavě čepici Santa Clause a druhý jarmulku, a nápis: „Vánoční kvalita, chanukové stanovení ceny“. Právě spojení židovského svátku s tvorbou cen, tedy antisemitský stereotyp, popudilo mj. představitele Ligy proti hanobení – na jejich žádost společnost billboard s omluvou odstranila.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Mark Podwal: Tři pláštiky pro Staronovou synagogu.

TEXTILIE PRO STARONOVOU

V newyorském Muzeu při Yeshiva University je od konce listopadu do poloviny ledna 2012 přístupná výstava textilií malíře a ilustrátora Marka Podwala, jehož dílo čtenáři *Ros chodeš* dobře znají. Umělec se léta věnuje pražským židovským motivům a po dohodě s představiteli pražské obce začal pracovat na textiliích pro Staronovou synagogu. Sám sehnal finanční prostředky, vytvořil návrhy na pokrývku na schránku Tóry, tři pláštiky na svitky, pokrývku na pult, na němž se čte z Tóry, a na povlaky na synagogální polštářky, následně dohlédl na výběr sametových tkanin a na výšivky ornamentů, jež byly pořízeny moderní technologií. Textilie slavnostně přivítáme v pražské Staronové na jaře příštího roku. K Podwalově práci pro synagogu se na stránkách *Rech* ještě vrátíme.

Kromě textilií je na výstavě, na níž spolupracoval Generální konzulát ČR v New Yorku, k vidění také model Staronové synagogy, výběr z umělcových grafických prací a dokumentární snímky mapující tento pozoruhodný pražský projekt. „Domníváme se, že návštěvníci ocení způsob, jakým svěží estetické pojetí dotvoří historickou památku,“ prohlásil ředitel Muzea YU Jacob Weiss.

FRANCOUZSKÁ BANKA KONČÍ V IZRAELI

Vysocí izraelští bankovní úředníci se snaží zvrátit rozhodnutí představitelů jedné z významných francouzských bank BNP

Paribas. Ti prohlásili, že ukončují operace v Izraeli a v zemi ponechají jen malý úřad. Reprezentanti banky tvrdí, že jejich krok způsobila řecká ekonomická krize, izraelská strana se domnívá, že příčinou je spíše nátlak arabské a protiizraelské lobby.

ŽIVOTNÍ OPTIMISTKA ALICE SOMMER-HERTZ

Dne 26. listopadu oslavila 108. narozeniny nejstarší přeživší holokaustu na světě, klavíristka a učitelka hudby paní Alice Sommer-Hertz. Narodila se za vlády Franze Josefa v Praze, k matčiny přátelům patřili Gustav Mahler a Franz Kafka. Vystudovala hudbu, roku 1931 se provdala za Leopolda Sommera a měla syna Rafaela. Její sestra – dvojče se provdala za filosofa a sionistu Felixe Weltsche. Přes mnohá varování přátel včas neuprchla, roku 1943 byla deportována do Terezína, kde zůstala až do osvobození ghetta. Roku 1949 odjela do Izraele, vyučovala hudbu, od roku 1986 žila se synem (slavným hráčem na cello, který zemřel roku 2001) v Londýně. Napsala autobiografickou knihu *Zahrada rajská v pekle* (*A Garden of Eden in Hell*), před rokem o ní vysílala BBC dokumentární pořad, letos její narozeniny připomněla i Česká televize. Svou dlouhověkost přičítá životnímu optimismu.

3000 RABÍNŮ

Na sklonku listopadu se v newyorském Brooklynu sešlo na 3000 chasidských rabínů a emisarů, kteří se účastnili 28. konference vyslanců ortodoxního hnutí Chabad-Lubavič. Vyslanci Chabadu působí v sedmasedmdesáti zemích po celém světě a konference byla jednou z cest, jak posílit mezinárodní úsilí tohoto hnutí. (am)

חַדְשׁ יְרוּחוּ חַדְשׁ
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 218, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s. r. o., Zákaznické centrum, Vídeňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s. r. o. P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 12. 2011. **Cena 15 Kč (0,90 €)**